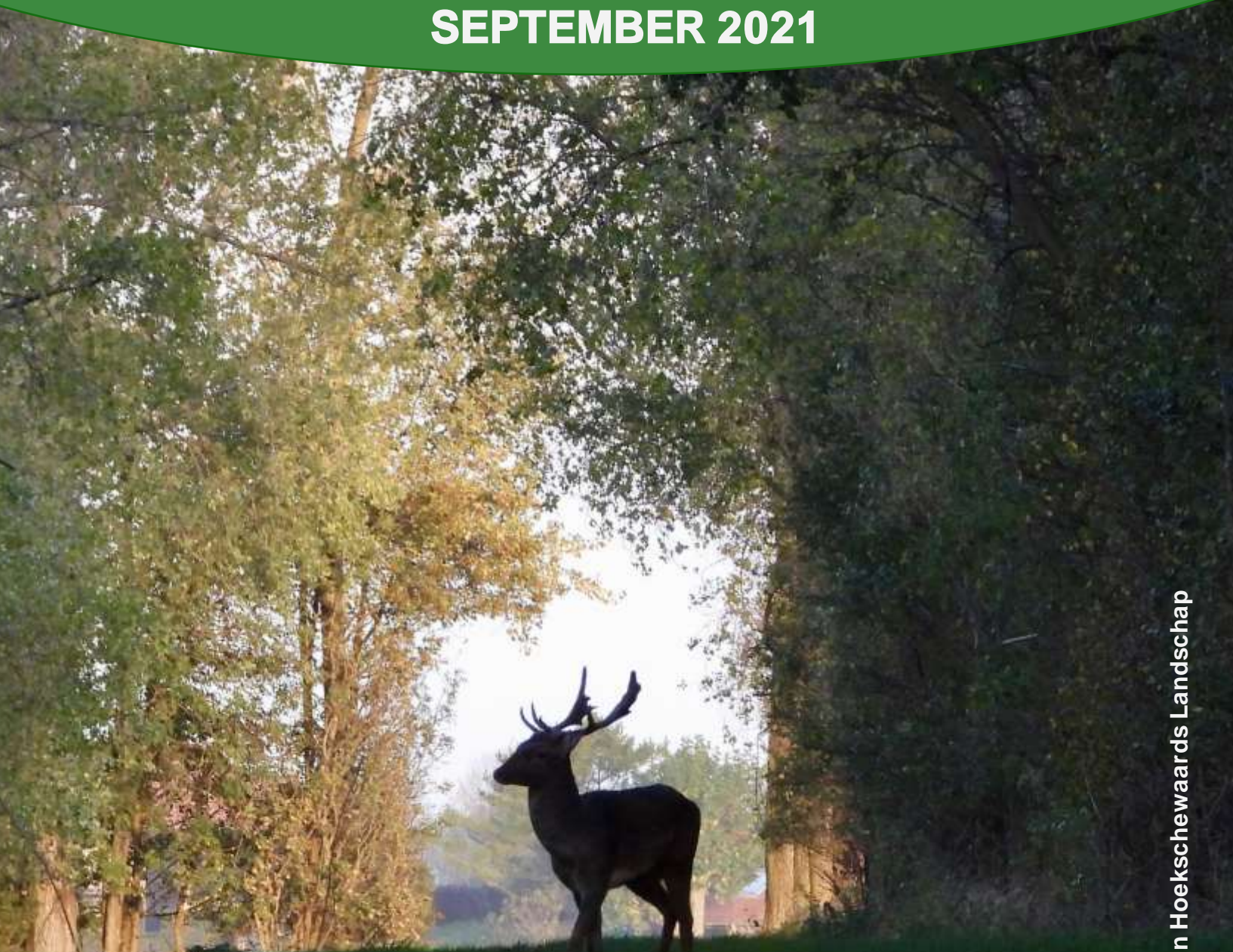


# WAARDZEGGER

SEPTEMBER 2021



met o.a. :

- Toekomst HWL met ***nieuw bestuur!***
- De damherten in de Hoeksche Waard
- Interview met : ***Pim Boertje***
- Windpark Spui
- Cursus Paddenstoelen van start
- De Zandhommel, uniek!
- Weidevogelseizoen 2021
- Loofbomen herkennen
- En nog veel meer...



## Colofon

**Wardzegger** is een uitgave van Hoeksche Waard Landschap (HWL), vereniging voor behoud en ontwikkeling van natuur en landschap in de Hoeksche Waard, opgericht in 1973.

Verschijnt ieder kwartaal  
 ISSN 1389-7454

Jaargang 14 nr. 3, oplage: 1800  
 HWL-lidmaatschap € 30,00 per jaar  
 IBAN-nr. NL48 INGB 0002 9980 08

Materiaal uit deze uitgave mag alleen voor niet-commercieel gebruik aangewend worden, met bronvermelding.

### Ledenadministratie HWL

Postbus 1080  
 3260 AB Oud-Beijerland  
[ledenadministratie@hwl.nl](mailto:ledenadministratie@hwl.nl)

### Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt

Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland  
 Telefoon: 0186 621 888

Beheerder: Merijn van den Hoogenhoff  
[kantoor@hwl.nl](mailto:kantoor@hwl.nl)

Openingstijden:

Dinsdag t/m vrijdag 10.00 – 17.00 uur  
 Zaterdag en zondag 12.00 – 17.00 uur

### Nationaal Landschap Centrum

Veerweg 1c, 3281 LX Numansdorp  
 Vanaf 1 maart 2020 is het NLC tot nader order niet meer geopend voor publiek, behoudens aangekondigde evenementen, lezingen, etc.

### Dagelijks bestuur

Thijs Jasperse (voorzitter)  
 Leen Hagoort (secretaris) [secretariaat@hwl.nl](mailto:secretariaat@hwl.nl)  
 vacant (penningmeester)  
[www.hwl.nl](http://www.hwl.nl)

### Redactie

Piet Schram (opmaak/vormgeving/eindredactie)  
 Marcus Dekker (tekstcorrectie)  
 Aad Bruijnzeel (verzending/verspreiding)  
[redactie@hwl.nl](mailto:redactie@hwl.nl)

**Aanleveren kopij:** eind eerste maand van ieder kwartaal, per email, uitsluitend in MS-Word, met zowel tekst als foto's in aparte bijlage, max. 600 woorden en max. 2 foto's per artikel. *De auteur blijft te allen tijde verantwoordelijk voor de inhoud!*

### Druk

Quadraat Grafimedia B.V.  
**Vorbereiding verzending**  
 HW Werkt

 <https://www.facebook.com/hwlandschap>

 [https://twitter.com/HW\\_Landschap](https://twitter.com/HW_Landschap)

 <https://www.instagram.com/hoekschewaardslandschap/>

FSC logo

## Redactioneel



Elke keer ben ik onder de indruk als er weer een prachtige fotoserie op de facebookpagina Nationaal Landschap Hoeksche Waard is gezet. Dan denk ik: Hè, is dat *hier* of komt dat *hier* voor, in onze Hoeksche Waard? Meestal betreft het dan prachtige opnamen van een vergezicht, een mooi doorkijkje, vogels, vlinders of bloemen. De laatste tijd ook veel van de damherten in de Oeverlanden bij Strijensas, waarover, naast de prachtige coverfoto van Arie Leijdens, in deze uitgave de laatste stand van zaken. Zonder twijfel is dit gebied een prachtig stuk natuur in de Hoeksche Waard, maar authentiek vind ik het niet. Ik moet toegeven dat ik lang nog niet alle mooie plekjes van de Hoeksche Waard ken, maar wanneer je mij nu zou vragen wat *ik* het mooiste stukje natuur vind, is dat voor mij toch echt Kuipersveer langs het laarzenpad, vooral aan het eind van het voorjaar, wanneer alles is uitgelopen. Het heeft vast met jeugtherinneringen te maken. Dezelfde vraag stelde ik onlangs aan actieve HWL-vrijwilliger Pim Boertje. Zijn antwoord kunt u lezen in "Boven het maaiveld..."

Na een bestuurlijk turbulent jaar is er voor het nagenoeg geheel nieuw aangetreden HWL-bestuur veel werk te doen. Nieuwe voorzitter Thijs Jasperse uit in deze uitgave zijn ideeën voor de toekomst. Achterin deze uitgave een kort verslag van de gehouden ALV op 24 juni jl., waarbij de nieuw gekozen bestuurders nog eens worden voorgesteld.

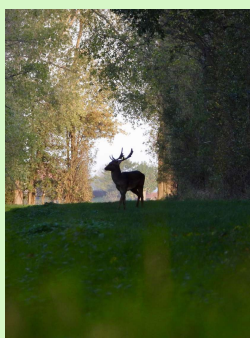
Deze keer weer een scala aan interessante onderwerpen in dit blad. Een toelichting op de grote waarde van de brandnetel, een plant waaraan we over het algemeen een hekel hebben; de werkgroep Fruit&Sap legt uit wat er met de oogst appels en peren zoal kan worden gedaan; hoe men loofbomen kan herkennen in de winter; een toelichting op de perikelen rond het windpark aan het Spui; door HWDuurzaam wordt stilgestaan bij wat we ondernemen en wat dit op gebied van duurzaamheid betekent voor het klimaat.

Zoals gewoonlijk heeft de werkgroep natuurfotografie weer de middenpagina verzorgd en er is dit keer een interessante bijdrage over de ernstig bedreigde zandhommel in ons land, waarin wordt aangegeven dat de Hoeksche Waard één van de laatste leefgebieden is waar deze nog voorkomt! Ook een geruststellend verslag dat het met de weidevogels dit seizoen niet slecht is gegaan!

Afgelopen winter hebben onze knotploegen te maken gehad met een nieuw fenomeen: de geknotte takken moesten voortaan volgens bepaalde richtlijnen worden gebundeld tot grote bossen om te worden opgehaald door een gespecialiseerd bedrijf, die het hout verwerkt voor diverse vlechtwerken. Deze nieuwe afhandeling was wel even wennen voor de knotters. Een vertegenwoordiging van de HWL-knotters bezocht het bedrijf. Een verslag hiervan vindt u in deze uitgave. En tenslotte nog de laatste stand van zaken omtrent de voorbereidingen van de lancering van onze nieuwe website.

Door alle coronamaatregelen hebben veel HWL-activiteiten stilgelegen. Langzamerhand worden zaken echter weer opgepakt. Helaas kunnen we nog geen agenda presenteren. Wel kunnen

we melden dat in ieder geval de basiscurus paddenstoelen gepland staat in het najaar. Achterin deze uitgave de details. Ik wens u veel lees- en kijkplezier!



### Foto voorpagina:

Damhert; Oeverlanden, Strijensas  
 Arie Leijdens

*Piet*

## Van de bestuurstafel...

Alles is mogelijk, maar waar kiezen we voor?

In onze statuten staat als doel voor HWL 'instandhouding en ontwikkeling van natuur en landschap' beschreven. Mooi, maar ook zoveel omvattend dat je zowel kunt zeggen 'veel te hoog gegrepen' als 'we hebben daar nu de perfecte organisatie voor'.

Op zijn minst zouden we een concreet plan dienen te hebben, waarin staat wat we dan de komende jaren willen bereiken binnen de afdelingen die HWL nu heeft, zijnde: 1. Natuur en boombeheer, 2. Biologisch onderzoek, 3. Educatie, 4. Beleid beïnvloeding, 5. Communicatie. Helaas ontbreekt dat concrete plan nu.

Op de ledenvergadering van 24 juni heb ik daarom de vraag gesteld welke ambitie zou HWL richting 2025 moeten hebben?

Die vraag was niet aan dovemans oren gericht! *Vele aanwezigen hadden daar ideeën over.* Het was erg mooi te zien dat er blijkbaar zoveel idealisme aanwezig is! Zeker omdat ik in de weken voorafgaande aan de ledenvergadering best geschrokken ben van de wijze waarop een aantal HWL-leden, binnen het 'eilandrijk' dat HWL afgelopen jaren blijkbaar geworden is, met elkaar omgingen.

Afgesproken is tijdens de algemene ledenvergadering dat we t/m november de tijd nemen om een Plan van Aanpak HWL 2025 op te stellen. Op 17 november besteden we daar bijna de hele algemene ledenvergadering aan. Het nieuwe bestuur, aangevuld met een 6-tal leden, die zich op de 24<sup>e</sup> spontaan hebben aangemeld, bereiden dit voor. We hebben daarvoor in september twee bijeenkomsten gepland. Als er meer leden zijn die mee willen denken, geef je dan op dan nodigen we je uit.

Sowieso wil ik een ieder oproepen mee te denken, hoe we met onze prachtige vereniging meer inwoners van de Hoeksche Waard kunnen bereiken? Want, natuurlijk is het doel dat in de statuten staat prima. Maar zonder een actieve achterban en veel draagvlak onder bewoners van de Hoeksche Waard is dat doel onbereikbaar.

Wat is de Hoeksche Waard deze zomer mooi! Alles wat groeit en bloeit, geniet. Er is voldoende vocht en het is niet te warm. Van fruittelers begrijp ik dat we op een mooie appelen oogst kunnen rekenen. Maar helaas niet bij die vele prachtige soorten die aan "onze" appeldijk staan. Hoe kan dit?



Thijs Jasperse,  
voorzitter,  
[thijsjasperse@live.com](mailto:thijsjasperse@live.com)  
06-538 2923



## inhoud

|                               |       |
|-------------------------------|-------|
| • colofon / redactioneel      | 2     |
| • van de bestuurstafel...     | 3     |
| • interview met Pim Boertje   | 4-6   |
| • leve de brandnetel!         | 6-7   |
| • biodiversiteit bij huis (3) | 8-9   |
| • de wandeling...             | 9     |
| • appels en peren geoogst...  | 10    |
| • op de boekentafel...        | 11    |
| • loofbomen herkennen...      | 12    |
| • windpark Spui...            | 13    |
| • fotocollage                 | 14-15 |
| • damherten in de HW...       | 16    |
| • HWDuurzaam...               | 17    |
| • de Zandhommel in de HW!     | 18-19 |
| • weidevogelseizoen 2021      | 20    |
| • cursus Paddenstoelen        | 21    |
| • op bezoek bij Van Aalsburg  | 22    |
| • 20.000 km fietsen...        | 23    |
| • nieuw bestuur! Verslag ALV. | 24    |
| • transitie nieuwe HWL-site   | 25    |
| • prikbord                    | 26    |
| • adverteerders               | 26-28 |



Vacaturebank

### HWL zoekt enthousiaste redacteur(en) [hwl.nl/sociale media/Waardzegger](http://hwl.nl/sociale-media/Waardzegger)



Van oudsher is de Waardzegger het clubblad van HWL. Al ruim 20 jaar hebben we ook [www.hwl.nl](http://www.hwl.nl), een veel bezochte website met een schat aan informatie, foto's en film over de vele activiteiten van HWL en haar werkgroepen en andere berichten over het nationaal landschap Hoeksche Waard. HWL gaat met zijn tijd mee, dus de laatste jaren zijn daar ook de sociale media bijgekomen

(YouTube, Facebook, Twitter, LinkedIn en Instagram) Deze media actueel houden is een hele klus, daar moet wel een team achter zitten! Dat team heet webredactie. Taak van de webredactie is primair het bewerken van teksten van de vele werkgroepen van HWL tot webberichten, sociale mediaberichten en persberichten, maar we zoeken vooral iemand die bereid is zelf op zoek naar nieuws te gaan binnen HWL en daar over te berichten via de diverse media.

Als je wilt, kan je ook worden betrokken bij de vernieuwing van [hwl.nl](http://hwl.nl) waaraan nu wordt gewerkt.

Mogelijk ook interessant voor een werkervaring of stageplek voor journalistieke opleiding!

*Interesse gewekt?* Neem dan contact op met bestuurslid communicatie Ruud Horijon, via [webredactie@hwl.nl](mailto:webredactie@hwl.nl)

Voor meer informatie, zie [www.hwl.nl](http://www.hwl.nl) onder menu aan linkerkant onder 'vereniging' en dan 'vacatures'.

# Boven het maaiveld...

Piet Schram

Foto's: Pim Boertje

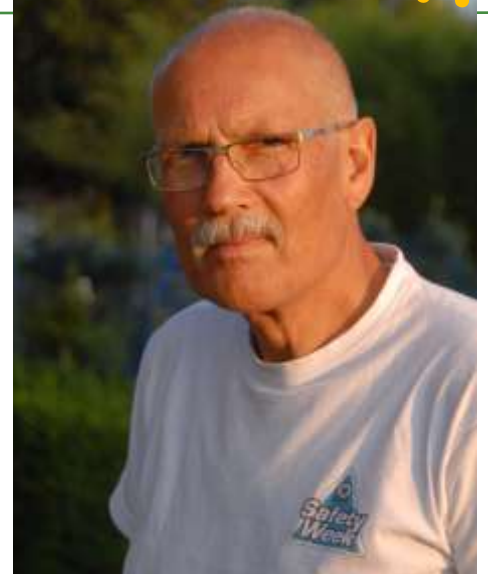
**“Als je Pim tijdens het snoeien bij twijfel om advies vraagt, is hij altijd bereid met je mee te kijken. En als je twijfelt over een tak, zegt hij: Er kan misschien nog een appeltje aan komen, dus kom volgend jaar nog maar eens terug.”** Een citaat uit de werkgroep Fruit&Sap. Het typeert **Pim Boertje (70)**, een lange, bescheiden man, met grote kennis van zaken en ervaring op het gebied van fruit telen, altijd bereid om adviezen te geven en anderen iets te leren over fruit. Sinds zijn pensionering is hij in grote mate betrokken bij de HWL-werkgroep Fruit&Sap en in mindere mate bij de knotploegen Kuipersveer en De Ritselaars. Weinig vrijwilligers zijn zo breed georiënteerd als hij. Naast de snoeicursus volgde hij de bomencursus, cursus duurzaamheid en vogelcursus bij HWL. Onlangs bezocht de redactie hem in zijn prachtige gelegen huis met bijzondere tuin.

Het gazon direct om het huis ligt er egaal van kleur en ‘glad geschoren’ bij, zonder een spoor van onkruid of iets dergelijks. Daar omheen, een strook met heesters en vaste planten. Daar weer achter, lager gelegen langs de waterrand, perenbomen die opgroeien als leifruitbomen. De bomen groeien mooi vertakt horizontaal en verticaal, als een kunstwerk, het werk van de meester...

**Jij bent opgegroeid in een tuindersfamilie. Waarom ben je niet in de voetsporen van je vader getreden?**

*“Kort nadat ik van de tuinbouwschool kwam, ben ik bij mijn vader gaan werken. Hij had samen met mijn oom, na de watersnoodramp van 1953, waarbij de gehele polder Nieuw Bonaventura was ondergelopen, een stuk weiland gehuurd aan de Kromme Elleboog op de grens van Puttershoek en Maasdam. Het weiland werd gescheurd en er werd een tuinderij begonnen. Begin van de jaren zestig was fruit telen erg*

*populair en in opmars. Mijn vader maakte daarom de switch van tuinder naar fruitteler. Fruit telen werd mijn passie, een soort van jongensdroom. Ik ben toen de fruitvakschool gaan doen. Begin jaren zeventig ging het, door overproductie voornamelijk in Frankrijk, slecht in de fruitteelt. Toen ik terugkwam uit militaire dienst (1972) waren de fruitbomen bij mijn vader weer verdwenen en werd het land weer voor tuinbouw gebruikt. In die slechte periode daarna leverde de tuinderij te weinig inkomsten op om mijn oom, vader, broer en mijzelf, in ons levensonderhoud te voorzien. Ik ben toen bij Wim van der Hoek gaan werken die omtrent hand zat met veel achterstallig snoeiwerk in zijn boomgaard. Ik werd door hem uitgeleend aan transportondernemer Vermeer in Numansdorp, aanvankelijk om daar de boomgaard te onderhouden. Doordat Vermeer wist dat ik in het bezit was van het vrachtwagenrijbewijs dat ik tijdens mijn diensttijd had behaald, kreeg ik de gelegenheid om bij hem op de vrachtwagen te rijden als er een vervanger nodig was. Dat vond ik geweldig. Omdat er in die tijd weinig toekomst zat in de fruitteelt werd ik daar vaste chauffeur, veelal om de Snickers filialen te bevoorraden, tot in Groningen toe. Na een aantal jaren was ik wel uitgekeken bij Vermeer en werd, na herhaaldelijke pogingen, aangenomen bij de firma Joh. Reedijk en ging rijden op een van de tankwagens, aanvankelijk als invalchauffeur. Daar had ik al snel, schriftelijk, mijn chauffeursdiploma en ADR (diploma gevaarlijke stoffen) gehaald. In die tijd reden we nog zonder de moderne voorzieningen zoals mobiele telefoon en GPS navigatie door heel Europa. Een avontuurlijke periode waarin in nog echte collegialiteit bestond en waarover nog mooie verhalen de ronde doen onder de oudere chauffeurs. In 1990 gaf ik te*



**Pim Boertje**

Geboren op 20-10-1950 in Dordrecht, maar zijn hele leven woonachtig in Puttershoek. Zoon van een tuinder. Doorliep de Tuinbouwschool (1962-1967) in Barendrecht en vervolgens de Fruitvakschool (1968) in Numansdorp. Kreeg in 1974 een betrekking bij fruitteler Wim van der Hoek (Puttershoek) en transportondernemer Vermeer (Numansdorp) en in 1979 bij Tanktransport Reedijk (Greup). Werd in 1990 werkzaam op kantoor van dit bedrijf en maakte in 2011 de overstap naar GCA in Moerdijk. In 2016 ging Pim met pensioen. Van zijn twee passies hield de eerste op in 1990, toen hij stopte als internationaal chauffeur en werkzaam werd op kantoor. Fruit telen is nooit overgegaan.

Was getrouwd met Lenie, boeren dochter uit Warmond. Zij overleed in 2013. In het gezin werden drie kinderen geboren en inmiddels is er een kleinzoon.

Als vrijwilliger (gids) bij het Landbouwmuseum Tiengemeten en bij HWL bij de knotploegen Kuipersveer en De Ritselaars, en de werkgroep Fruit&Sap.

*op het buitenland. Mijn partner en ik gingen samenwonen en wilde nog een gezin stichten waarbij we samen wilde blijven werken maar ook samen voor de kinderen zorgen. Reedijk gaf mij een nieuwe kans als kwaliteitsmanager op kantoor, waarbij het rijden op de vrachtwagen nog niet helemaal over was; in drukke periodes werd ik regelmatig ingezet als chauffeur binnenland. In die tijd was Reedijk huisvervoerder bij Shell Chemie in Pernis. In die periode gaf Shell aan dat alle vervoerders een kwaliteitsborgingssysteem moesten invoeren. Dit werd mijn taak en samen met een adviesbureau werd ons*



waardzegger

uitgave september 2021

bedrijf na ruim een jaar gecertificeerd volgens ISO 9002. Bij het vervoer van gevaarlijke stoffen komt echter veel meer kijken dan alleen kwaliteitszorg. Een breed scala van andere werkzaamheden behoorde tot mijn takenpakket, zoals registratie en aanmelding van trainingen en opleidingen voor het personeel, ADR keuringen van voertuigen registreren en plannen bij de RDW, instructie gebruik en aanschaf persoonlijke beschermingsmiddelen, medische keuringen, ARBO en RI&E gerelateerde zaken, Milieuvergunning enz. Kortom, heel veelzijdig. Hiervoor moest ik ook zelf de nodige opleidingen volgen. In 2011 stopte de firma Reedijk en ging het (restant) personeel over naar het Franse bedrijf GCA (Group Charles André) te Moerdijk. Van een Hoekschewaards familie bedrijf naar een bedrijf dat actief is in 15 landen in Europa en Marokko is een hele overstap. Ook daar heb ik weer vele nieuwe ervaringen opgedaan door trainingdagen bij het hoofdkantoor in Montelimar en andere filialen in Frankrijk. Daar was ik o.a. Praktijktrainer nascholing Code 95, een code op het rijbewijs die verplicht is voor alle Europese beroepschauffeurs en die aangeeft dat je de 35 uren verplichte nascholing binnen een periode van 5 jaar hebt gevolgd. Daar ben ik gebleven tot mijn pensionering in 2016."

#### Hoe ben jij in aanraking gekomen met HWL?

"Tijdens een bezoekje aan Klein Profijt (2014) ontmoette ik daar dorpsgenoot Rini Huisman die mij wees op de knotploeg in Kuipersveer, waarin zij en nog meer dorpsgenoten actief waren. Dat leek me wel leuk en sindsdien ben ik dus actief vrijwilliger voor HWL geworden."

#### Knotten van wilgen is een heel andere tak van sport dan fruitbomen snoeien. Is dat wel goed te combineren?

"Ja, voor mij wel. Ik heb de fruitvakschool gedaan en heb een heel andere achtergrond als de rest. En die komt goed van pas. Ook worden de snoeiregels op de snoeicursus uitgelegd, maar die kende ik natuurlijk al. En via de snoeicursus kwam ik eigenlijk bij Fruit&Sap terecht." Fruitbomen snoeien is een vak apart. Je moet kennis hebben van de verschillende groeieigenschappen van de appel- en perenbomen. Perentaken hebben vaak een steile inplant en groeien daardoor dicht tegen elkaar recht omhoog waarbij de bovenste tak gemakkelijk de groei overneemt en de boom sterk in de kop groeit. Door deskundig snoeien, kun je de groei van de kop remmen om zo lagere takken mee te krijgen in de groei, zodat een vorm ontstaat die je vooraf in gedachten moet hebben. Ap-

pelbomen hebben een bredere open kroon en zijn wat gemakkelijker te vormen. Naast de vorm snoei heb je de onderhoud snoei. Hierbij moet je meerdere jaren vooruit kunnen kijken. Aan eenjarige scheuten komen meestal nog geen vruchten maar moeten wel verdeeld in de boom aanwezig blijven omdat die zorgen voor de opbrengst in het daarop volgende jaar. Een- en tweejarige scheuten moeten dus goed verdeeld zijn over de boom zodat de vruchten voldoende licht en ruimte hebben om uit te groeien. Je moet in gedachten het fruit voor de komende jaren dus al aan de boom kunnen zien hangen. Een rijke fantasie komt goed van pas. Ook moet de boom goed toegankelijk en bereikbaar zijn voor het snoeien en plukken. Takken die met de ladder niet meer te bereiken zijn, moeten worden gesnoeid. Daarbij moet je ook in gedachten houden dat hoe meer snoei ingrepen bij een gezonde boom hoe meer groei je terug krijgt. Soms is dat gewenst maar soms kan die leiden tot veel vegetatieve groei en weinig vruchten. Je moet voor aanvang van het snoeien van de boom eerst eens rustig naar de boom kijken. De boom kan je al heel veel vertellen over zijn geschiedenis en hoe hij er aan toe is. Je moet zorgen voor een gezond evenwicht tussen groei en vruchtbaarheid. Te veel vruchten geven weinig groei, te veel

groei zorg voor weinig vruchten. Er zijn dus heel wat regels die je moet kennen en toepassen op een creatieve manier voor een blijvend vruchtbaar succes. Bij het knotten is dat heel anders. Dat is een kwestie van alle takken na 3 of 4 jaar verwijderen zodat de slapende ogen weer uitgroeien en de boom weer een gezonde groene kruin krijgt.

#### Waarom heb jij, met jouw achtergrond, destijds eigenlijk een fruit-snoeicursus gevolgd?

Lachend: "Eigenlijk uit nieuwsgierigheid. Ik was benieuwd hoe dat gegeven werd."

#### Jij bent lid van een aantal drukke werkgroepen. Hoeveel tijd besteed jij eigenlijk als vrijwilliger aan HWL?

"Ik heb het wel eens uitgerekend. Dat is wel zo'n 250 uur per jaar. Vooral 's winters maken we bij Fruit&Sap behoorlijk wat uren. Samen met Bert de Boer en enkele andere vrijwilligers beginnen we in november met snoeien tot aan maart, twee ochtenden in de week aan de Zuidijk en Ritselaarsdijk en af en toe ook nog wel eens een ochtendje in de boomgaard aan de Gatsedijk. De peren bloeien eerst en daarna de appels. We moeten dus zorgen dat de peren op tijd klaar zijn, anders beschadigt je de jonge knoppen. In augustus begint de pluk met als eerste de Yellow Transparant appel. De oude bomen van dit ras staan in de boomgaard aan



Vervolg op pagina 6

de Gatsedijk in Maasdam. Deze boomgaard was het eigendom van de heer Noordermeer die de fruitteelt als hobby had. Hij woonde ook in het huis in de boomgaard wat nu bewoond wordt door een zoon van de huidige eigenaar. Na zijn overlijden, kreeg HWL het onderhoud en vruchtgebruik van deze boomgaard die nu in bezit is van de burens die aan het perceel grenzen. In overleg met deze familie worden nu de werkzaamheden uitgevoerd en het beleid bepaald voor de toekomst van de boomgaard. Daarna komen de vroege peren zoals *Précoce de Trévoux*, *Clapps Favourite* en *Triomphe de Vienne*. Deze bomen staan langs de Zuiddijk in Cillaarshoek die samen met de Ritselaarsdijk, waar de oude appelbomen staan, eigendom zijn van Waterschap Hollandse Delta. HWL verzorgt het onderhoud op deze dijken zoals het maaien onder de bomen, het snoeien van de fruitbomen, het plukken van het fruit en knotten van de wilgen. Hiervoor ontvangt HWL een vergoeding. Voorheen ging ik op zaterdag knotten in Kuipersveer. Dat was altijd een bijzondere belevenis. Hier wordt alleen met de hand gezaagd en het hout wordt ter plaatse verbrand omdat afvoeren onmogelijk is in deze grienden langs de Oude Maas. Het gebied is een oase van rust en afgelegen van de bewoonde wereld, zonder autoverkeer. Alleen de schepen die over de rivier varen, verstoren hier de rust en de stilte. Door corona was de knotploeg dit seizoen hier niet actief. Het beheer van dit gebied is in handen van Staatsbosbeheer en die stond niet toe dat er vrijwilligerswerk werd gedaan in deze periode. Door mijn nauwe contacten met de knotbaas van De Ritselaars, Bert de Boer, ben ik al enkele jaren ook actief bij die knotploeg en hoef ik me op zaterdag niet te vervelen. We lopen voor het maken van wat foto's door zijn tuin. De frambozenstruiken heeft hij beschermd tegen de vogels, door er een net over te hangen.

Voor de eksters, zijn niet zijn vrienden.... Ook heeft hij een (buxus) mottenvaag met feromoon opgehangen, om zijn buxusstruiken te beschermen tegen de vraatzuchtige rupsen. Over alle perenbomen zijn blauwe netten getrokken, tegen de spreeuwen en halsbandparkieten. In elke perenboom hangt een potje met een plukje hooi, om oormotoren te lokken, die de peren beschermen tegen schadelijke insecten.

Naast de prachtig onderhouden tuin valt de mobiele beregingsinstallatie op. Op de lange vlinder bij de aangrenzende vijver van de woonwijk staat een flinke pomp, aangedreven door groene stroom van de zonnepanelen op het dak. Het opgepompte water gaat, via een verdeelstuk naar de (mobile) beregininstallatie en de diversen druppelleidingen door de tuin.

**Jij hebt zelf veel fruit in je tuin. Zie je jouw tuin als proeftuin? Experimenteer je ook met dingen?**

“Nou, zo zou ik het niet noemen. Ik probeer meer creatief te kweken met zo'n boom. Ik probeer er een kunstvorm van te maken. Zoals een beeldhouwer een beeld in gedachten heeft, kijk ik wat met snoeien en buigen de mogelijkheden zijn om de groeivorm van een boom te bepalen.”

**Wat doe je trouwens met je oogst?**

“Ik geef het weg. De oogst gaat naar overburen, kennissen, familie. Vorig jaar had ik zo'n 100 kg!”

**Jij bent een bescheiden man. Met jouw kennis en ervaring, zou je niet meer willen doen bij HWL?**

“Een functie in het bestuur bijvoorbeeld, is helemaal niets voor mij. Ik moet iets doen met m'n handen. Ik vind het prima zo, laat mij maar lekker zo mijn gang gaan!”

**Door je brede interesse en activiteiten heb jij al heel wat gezien van de Hoeksche Waard. Wat is voor jou nu de mooiste plek van de Hoeksche Waard?**

Zonder na te denken: “De Argusvlinder. En dat heeft alles te maken met mijn jeugdherinneringen, omdat het land van mijn vader daaraan grensde en er nu een onderdeel van is. De oude situatie is door de ruilverkaveling niet meer herkenbaar en het gebied volledig anders ingericht. Maar het is heel mooi geworden. De meeste buitengebieden die vroeger voor de bewoners niet toegankelijk waren in de Hoeksche Waard zijn nu door paden voor iedereen toegankelijk. Dat is natuurlijk prachtig.”



Aan het eind van het rondje door de tuin staan we stil bij een perenboom helemaal achterin, aan de rand van de grote vijver.

“Rode Clapps Favourite, dat is een mooie, dieprode peer, een rooie variant van de Clapps Favourite. De meeste peren blijven groen, maar deze soort wordt rood.”

Hij wijst trots op een rood gekleurde peer: fruit telen, zijn passie!

## Leve de Brandnetel!

Els van Gemen (WG Gidsen)

Zodra de brandnetel oprukt in onze tuin, rukken we hem uit de grond, uit angst voor de brandplekken op de huid van armen en benen. Maar deze plant is van onschatbare waarde voor vele dieren. Tijdens de opleiding tot Landschapsgids liepen we eens met de groep cursisten langs een gebied bezaaid met brandnetels en kregen we door de uitleg heel andere ideeën over deze plant.

De brandnetel behoort tot de familie Urticaeae en is over de hele wereld te vinden. De grootte varieert afhankelijk van de locatie, soort en omstandigheden. Ze zijn een eerste aanwijzing voor

een toekomstige daling van de pH-waarde van de bodem, die leidt tot oververzuring van de bodem en te vinden op afgelegen plekken, zoals afvalplaatsen en verlaten bouwplaatsen.



Foto: Hilde Visscher

Zo'n afgelegen plek half in de schaduw van bomen bestaat vaak uit stikstofrijke, humushoudende grond, dat vinden

Vervolg op pagina 7



Grote brandnetel

brandnetels heerlijk. Hij groeit waar de mens composthoven, landbouwgronden en moestuinen aanlegt, want hij houdt van een grond die rijk is aan nitraten en organische meststoffen.

De grote brandnetel is een vaste plant, die 30–250 cm hoog wordt. De bladeren hebben een gezaagde bladrand. De stengel is vierkantig en evenals de bladeren met brandharen bezet, op de plant komen zowel gewone haren als brandharen voor. De bloemen zijn klein en groenachtig met vier of vijf meeldraden. Je verwacht niet dat deze vaste plant, afkomstig uit de Brandnetelfamilie, als vlinderplant dienst doet, maar de rupsen van genoemde vlinders lusten buiten brandnetel helemaal niets anders.

Er komen wel 50 vlindersoorten op de brandnetel voor. Omdat brandnetel heel eiwitrijk is, groeien de rupsen enorm hard. De Grote brandnetel (foto boven) verschijnt al in het voorjaar, groeiend vanuit bestaande wortelstokken, omdat het een meerjarige soort is.

De Kleine brandnetel 10-30 cm komt vanuit zaad, is eenjarig en bloeit later in het jaar. Juist het feit dat de brandnetel veel stikstof bevat, trekt dieren aan. Voor de meeste planteneters is een verhoging van het stikstofgehalte van positieve invloed op hun groei, overleving en voortplanting. Door van de brandnetel te eten, krijgen ze stikstof binnen.



Rupsen in brandnetel



Vlinder in brandnetel

Vele insecten zijn dus afhankelijk van de brandnetel, zoals dag- en nachtvlinders, wantsen, enkele slakken, cicaden, snuitkevers, glanskevers en bladluizen. De brandnetel is onder de inheemse planten, hét gewas dat voor het grootste aantal vlindersoorten als voedselplant dient. Vlindersoorten zoals landkaartje, dagpauwoog, atalanta, brandnetelmot, bruine snuituil en gehakelde aurelia zijn bijna compleet afhankelijk van de plant. Zij hebben allen de brandnetel als waardplant. Hierop leggen ze hun eitjes, verpoppen ze en eten als rups de bladeren.

De rups van het brandnetelkapje foeraert ook op de brandnetel. De nachtvlinder komt algemeen voor in Nederland en behoort tot de nachtuiltjes.

De brandnetelwants leeft van de bloemen en zaden van de brandnetel.

Er zijn ook vogels die afhankelijk zijn van de brandnetel. Zo broedt de bosrietzanger tussen de brandnetels, hij hangt namelijk zijn nest aan de stengels van deze nuttige planten. De koning van onze zangvogels, de nachtegaal, wordt gewoonlijk te midden van de netels geboren.

Elke tuinier wil dat zijn planten, bloemen, bomen en struiken zo goed mogelijk groeien en bloeien. Met behulp van brandnetels kun je organische meststof produceren.

Doe de bladeren met steel in een plastic emmer, totdat deze tot 2/3 gevuld is. Voeg regenwater of gefilterd osmosewater toe, totdat alle bladeren onder water staan. Afsluiten, volgende 14 dagen elke dag stevig roeren. De gisting is voltooid wanneer er zich geen belletjes meer vormen. Deze vloeibare mest kan nu om de 1 à 2 weken gebruikt worden gemengd met water in de volgende verhoudingen: Tuin-, balkon- en kamerplanten 1:10, voor jonge planten 1:20, voor het gazon 1:50.

## Biodiversiteit bij huis...(3)

Foto's: werkgroep Natuurfotografie



### Egelvriendelijke tuin

Egels bivakkeren van oudsher in de omgeving van mensen. Meestal storen ze zich ook niet aan onze aanwezigheid. Ze scharrelen in de nacht graag door tuinen, parken en groenstroken op zoek naar voedsel. Ze eten onder andere slakken, wormen en allerlei insecten.

Tuinen zijn belangrijk voor de egel. Het gaat niet zo goed met deze diersoort en een beetje hulp is meer dan welkom. Met wat aanpassingen is bijna iedere tuin egelvriendelijker te maken. We moeten zorgen voor onderdak, voedsel en vrije doorgang.

Onder een hoopje takken gecombineerd met afgevallen blad kunnen egels een nest maken. Het is ook mogelijk om een speciaal egelhuis te plaatsen.

Een composthoop kan als slaapplek gebruikt worden. Dit is gelijk een mooie plek waar ze voedsel kunnen vinden in de vorm van slakken en insecten. Zelfs een muis staat soms op het menu.

Een heg is beter dan een schutting. Egels kunnen er onder door naar de volgende tuin en het geeft ze beschutting.

Open terrein proberen ze te mijden. Zorg bij een schutting tenminste voor openingen waar de dieren doorheen kunnen. Struiken, bloemen en planten geven egels beschutting en dat vinden ze prettig.

Water in de vorm van een kleine vijver of iets dergelijks wordt op prijs gesteld. Steile oevers zijn uit den boze. Als ze bij het drinken in het water terecht komen, verdrinken ze.

Bijvoeren kan geen kwaad. Ze lusten graag kattenvoer. Melk mag beslist niet, want daar worden egels ziek van.

Volgende keer de laatste van deze reeks: **Water, een bron van leven.**

*Tekst en redactie van de oorspronkelijke brochure: Walradien de Man, Henk Malta, Cees Mesker en Joost Kievit*



### **De wandeling...**

Maandag 2 augustus 2021. De zon schijnt. Een blik op de weer app leert dat het droog blijft. Daarom snel in de wandelschoenen gestapt. Het is 11.22 uur als ik de deur uitga. Ik vind getallen leuk als ze bijzondere eigenschappen hebben. Dat heb ik ervaren tijdens colleges aan de Erasmus universiteit voor ouderen. Op de Moricaanseweg kom ik twee fitte vrouwen tegen. Ze spreken me aan en zeggen dat ze altijd genieten van mijn verhaaltjes op Facebook. We hebben een leuk gesprek. Ik weet nu dat ze Diane en Marian heten. Op de Hoekseweg stopt een vriendelijke dame op de fiets voor mij en begint een gesprek. Ze heeft boodschappen gedaan. Dat is aan haar volle tassen te zien. Maar ze heeft een extra zak voor blikjes die ze opraapt uit de berm. Ik prijs haar de hemel in voor haar zorg voor het milieu. Ze heet Corrie. Op de Noord Kavelsedijk denk ik aan een artikel dat ik vanochtend in NRC las. Het gevoel in korte tijd sneller ouder te worden hoeft niet slechts een gevoel te zijn, zegt Marcel Olde Rikkert, hoogleraar geriatrie en hoofd van het Radboud UMC Alzheimer Centrum. Ik citeer hem even: "Het kan werkelijk zo zijn. Volgens hem is het heel waarschijnlijk dat een grote groep ouderen versneld ouder is geworden tijdens de coronacrisis. Dat heeft alles te maken met het proces van veroudering, legt Olde Rikkert uit. „Ons lichaam bestaat uit een complexe machinerie die onze gezondheid in stand houdt. Evolutionair gezien is het nutteloos dat hele systeem na de vruchtbare leeftijd overeind te houden, dus als er vanaf dat moment schade optreedt, is dat niet meer volledig omkeerbaar: je wordt ouder, gaat achteruit." Maar veel vaker is trainen en reserves terugkrijgen best mogelijk. Je moet er vooral de motivatie voor kunnen opbrengen, en weten: de weg terug is altijd langer." Daarom zorg ik ervoor om in beweging te blijven. Nu bijna 3000 km gewandeld. Om een idee te geven: dat is bijna de afstand naar het noordelijkste puntje van Europa, de Noordkaap in Noorwegen. Veel verder dan naar Rome of Athene. Ik vervolg mijn tocht over de Meeuwnoordseweg naar Mariapolder. Het uitzicht over de Dordtse Kil en vervolgens het Hollandsch Diep is altijd een bijzondere belevenis. Met de telelens is Moerdijk vlakbij. Ik heb ook een zwak voor de kazematten die hier langs de oever gestrooid liggen. Nostalgie van vlak na de oorlog toen men nog dacht dat de vijand uit het oosten kwam en dat die met een paar blokken beton was tegen te houden. Ik kijk eens naar binnen en zie ook hier blikjes. Aan het einde van de weg ligt in een bocht een "Hans en Griet" houten huisje. Ik geniet. Om 14.16 uur ben ik op het plein bij de kerk in Sas. Via de Lane en Sasseweg ga ik huiswaarts waar ik om 15.15 uur arriveer. Veertien kilometers kunnen weer in het logboek bijgeschreven worden.

Walther Tempelaars



# Appels en peren geoogst, en dan...?

Theo Vergunst (WG Fruit&Sap)



Iedereen met fruitbomen en -struiken kent het wel: de oogst is overvloedig, buren en vrienden zijn voorzien, en dan? De late appel- en perenrassen laten zich over het algemeen goed bewaren op een koele plaats, de vroege rassen niet, en dus moeten die of snel worden opgegeten of verwerkt worden.

## Appels

Ook in de zomer is appeltaart lekker, maar op een gegeven moment wordt ook dat te veel. Hieronder een paar van onze andere verwerkingsmanieren:

**Drogen:** in een voedseldroger kun je appels drogen (geschild en in plakjes gesneden). Moesappels zijn minder geschikt om te drogen omdat die snel papperig worden wanneer ze verwarmd worden. Gedroogde appels zijn lekker in yoghurt of als zoete snack.

**Sap maken:** hier kunnen bijna alle appels voor gebruikt worden. Afhankelijk van de gebruikte soorten, zal de smaak van het sap variëren. Zonder pasteurisatie is het sap echter zeer beperkt houdbaar. HWL maakt natuurlijk ook sap (er is nog verkrijgbaar bij Klein Profijt) dat wel gepasteuriseerd wordt en daarmee lang houdbaar is.

**Appelmoes:** stukjes appel met een klein beetje water opkoken totdat een deel van de appels zacht wordt. Vervolgens de hete appelmoes in gesteriliseerde potten vullen en met het deksel erop af laten koelen. De potten trekken vacuüm en daarom kan de appelmoes lang bewaard worden.

**Jam:** ook van appels kun je jam maken. We hebben een heerlijk recept voor appel-noten jam, waarin ook walnoten verwerkt worden.

**Cider:** wanneer je appelsap hebt gemaakt, kun je dit ook laten vergisten zodat de suiker in alcohol wordt omgezet. Het resultaat na vergisten en uiteindelijk bottelen is een frisse, niet zo-

ken de peren in rode wijn met kaneel en kardamom. De hete en gare peren afvullen in gesteriliseerde potten en met het deksel erop laten afkoelen levert voldoende potten om de winter door te komen.

## Stroop koken:

stroop koken is best wat werk, maar je weet nu zeker dat de stroop echt helemaal van peren (kan ook van appels) gemaakt is. We koken de peren eerst, malen de gekookte peren fijn en laten de moes nu uitlekken door een fijn doek. Het verkregen sap wordt vervolgens opgekookt en langzaam ingekookt totdat het sap stroperig wordt, zowel qua dikte als kleur. Ook dit vullen we weer in gesteriliseerde potjes af en laten



te alcoholische drank die aan het einde van een warme zomerse dag prima smaakt.

De foto hierboven toont een greep uit onze voorraadkast.

## Peren

**Drogen:** ook peren kun je drogen. De methode is hetzelfde als bij appels en het gebruik ook. Gedroogde peren blijven wel wat plakkerig.

**Inmaken:** in de winter vinden wij stoofperen erg lekker maar willen niet elke twee weken een kiloetje peren staan koken. Dus in de herfst nemen we een grote pan, staan flink te schillen en ko-

dit weer afkoelen met het deksel erop. Erg lekker op brood en pannenkoek!

Een volgende keer komen misschien de wat bijzondere vruchten uit onze tuin aan bod: frambozen, aalbessen, vlierbessen, hazelnoten en kastanjes. De walnoten en amandelen eten we gewoon op.

Mocht je zin hebben om de werkgroep Fruit & Sap te helpen, bijvoorbeeld bij het oogsten van de appels, of wil je meer weten, neem dan contact op via fruitensap@hwil.nl. Je kunt ons ook volgen op Facebook: <https://www.facebook.com/FruitSapdag/>.



Vanaf 23-05-2021

De volgende nieuwe leden heten we hartelijk welkom!

Henk Stapel  
Mies Eijke

's-Gravendeel  
Strijen

Sia Vogel  
Martijn Liefwaard

Numansdorp  
Goudswaard



# Loofbomen herkennen in de winter...

Rini Huisman (plantenwerkgroep)



**Straks is het weer herfst, vallen de bladeren van de bomen en zijn de plantenwerkgroep leden al weer even klaar met hun werk in het veld. Ze hebben hun lijsten met gevonden wilde planten en zaailingen van bomen en struiken al opgestuurd naar FLORON, die het onderzoek naar de verspreiding van wilde planten in Nederland coördineert.**

Soms is wilde planten op naam brengen niet eenvoudig en dat geldt zeker ook voor de loofbomen, die we in de Hoeksche Waard zien. Maar de bladeren en de stam helpen ons op weg in de zomer. Het wordt nog moeilijker om de juiste naam van een boom te ontdekken, nadat de bomen hun bladeren hebben laten vallen. Dan is het weer de stam waar je naar kijkt, die ruw of glad kan zijn of specifieke tekeningen kan hebben en kijk je nog meer naar de vorm van de boom en de boomknoppen in de late winter.

De natuur is een groot wonder. Door kou en bevrozing kunnen de wortels van een loofboom in de herfst en winter moeilijker water uit de grond opnemen dat vervolgens via de stam en de takken in de bladeren terecht komt en via de huidmondjes in de bladeren verdampt. Door

zijn bladeren te laten vallen, droogt de boom dan niet uit. Voor de bladeren vallen, kunnen we nog genieten van de prachtige herfstkleuren, die ontstaan door koudere temperaturen in de herfst en daarna moeten we het doen met kale loofbomen tot ongeveer eind april. Waar je dan ook nog op kunt letten in de winter, zijn de bloeiwijzen, de mannelijke en vrouwelijke katjes, die een loofboom soms al in februari sieren. Er zijn eenhuizige en tweehuizige loofbomen. De Els bijvoorbeeld is eenhuizig, en dat betekent dat op één boom mannelijke en vrouwelijke katjes groeien. De mannelijke katjes zijn langwerpig, hangen en vallen na de bloei af en de vrouwelijke katjes zijn eivormig of langwerpig eivormig en staan min of meer rechtop. Na de bevruchting groeien zij uit tot groene ribbelige kegeltjes. In de herfst rijpen ze tot elzenproppen, ke-



*De Zwarte els. Met duidelijk zichtbaar de elzenproppen, de zwarte kegeltjes in het midden...*

gels zonder zaad, die nog lang aan de boom blijven zitten. Deze boom op naam brengen in de winter is niet zo moeilijk.

Ik vind het altijd leuk om te kijken of ik een boom ook in de winter kan herkennen. Een jaar of twee geleden viel mijn oog op twee voor mij onbekende bomen, die in de buurt van ons huis in een tuin staan.

De bomen waren me nog niet eerder opgevallen maar nu hadden zij hele opvallende katjes die ik nog nooit ergens gezien had. Ik heb toen een berichtje aan de andere plantenwerkgroep leden gestuurd, maar niemand herkende de bomen. Via internet heb ik de naam na lang

zoeken toch gevonden. Het bleken Vederesdoorns te zijn, die afkomstig zijn uit het noorden van de Verenigde Staten. De Vederesdoorn is eigenlijk een struik die 12 tot 15 meter hoog kan worden en meerdere stammen heeft. Dat heb ik ook gezien. Deze struik is tweehuizig. De lange geelgroene soms roodachtige slierten, die aan de struik hangen zijn de mannelijk bloemen. De vrouwelijke bloemen, groeiend aan een andere Vederesdoorn, lijken op een appeltje met gele sliertjes. De struik heeft geveerde bladeren met 3 tot 5 deelblaadjes die omgekeerd eirond zijn en grof gezaagd, een kenmerk om voor het op naam brengen van de struik in de zomer te onthouden.

In Nederland is de Vederesdoorn steeds meer te zien. Eerst kwam de struik bijna alleen voor langs de Rijn en de Waal maar hij heeft zich langzamerhand ook uitgebreid naar stedelijk gebied.



*De Vederesdoorn, met katjes (close up)*



# Windpark Spui...

Martijn Verweijen (WG Milieu en Planologie)

**Windpark Spui, gelegen tussen Piershil en Nieuw-Beijerland, heeft veel stof doen opwaaien. Stof dat we in dit artikel grotendeels laten liggen, maar een enkel wolkje zal toch wel verschijnen.**

HWL is wel eens verweten, niets gedaan te hebben tegen dit windpark. We hadden in beroep moeten gaan, al was het maar uit solidariteit met de omwonenden. Echter, er moeten dan wel reële beroepsmogelijkheden zijn en die waren er niet. Het windpark voldoet op de grens van het toelaatbare net aan de nationale normen. Tja, de ervaring leert dan dat geen enkele rechter de vergunningverlening gaat vernietigen, want men heeft er geen grond voor. Dat is ook wel gebleken bij de beroepen die werden ingesteld tegen Windpark Spui en Windpark Oude Maas.

De gemeente Korendijk liet zelfs een vrijwillige MER (Milieu Effect Rapportage) opstellen. Tevergeefs. De tienduizenden euro's die beroepen en MER's kosten, waren in het water gegooid.

De praktijk wees het her en der in het land al uit. Zelfs een windpark in de noordoostelijke hoek van het IJsselmeer op de grens met de Waddenzee, een ecologisch zeer waardevol en kwetsbaar gebied vallende onder de Natura 2000-wetgeving, ging ondanks massale protesten en geldverslindende beroepen gewoon door.

Toch was HWL de eerste die tijdens een inspraakbeurt bij de raad van Korendijk bezwaar maakte tegen Windpark Spui in de polder Klein Piershil. De raad was toen ook geen voorstander, maar men suste zich met de gedachte dat windturbines in een Nationaal Landschap toch niet toegestaan zouden worden. Dat was aanvankelijk ook zo, maar onder druk van het Rijksbeleid begon het te kantelen. Windturbines zouden wel aan de randen van het Nationaal Landschap kunnen. Daarna was het niet meer te houden.

## **Uitwerking van het Participatieplan**

In het participatieplan staat onder anderen dat initiatiefnemer Klein Piershil b.v. en de provincie Zuid-Holland ieder maximaal € 100.000 zouden besteden



*Windmolens aan het Spui...*

aan landschapscompensatie. HWL vond dat landschapscompensatie en plaatsing van de turbines gelijktijdig zouden moeten gebeuren. Daar leek het aanvankelijk ook wel op. HWL, Klein Piershil b.v., de provincie en een landschapsarchitect bespraken van najaar 2015 tot eind 2018 een stuk of acht varianten. Daarna werd het stil. Achteraf bleek dat Klein Piershil b.v. verkocht was aan het Japanse energiebedrijf Eurus (Toyota). Dit moesten we achteraf maar eens horen.

Eurus ging eind 2019 werken aan het participatieplan. Voor de eerste bijeenkomst november 2019 waren wij echter niet uitgenodigd. Eurus (Zuid-as Amsterdam) kende ons bestaan niet! Het oude Klein Piershil b.v. had niets doorgegeven. Ook niets over de uitgewerkte landschapsplannen.

Zo werd het wel lastig. Daar kwam nog bij dat een lokale actiegroep vond dat landschapscompensatie niet nodig was en dat het geld naar de burger moest, niet naar natuur en landschap. Eurus ging daar eerst een beetje in mee,

maar de provincie (bevoegd gezag) stak daar een stokje voor. In principe moest landschapsgeld naar landschap. Eurus en de provincie worstelden geheel 2020 met de vormgeving van de uitwerking van het participatieplan. Begin 2021 wilde men een stichting in het leven roepen die zowel ging over de besteding van het landschapsbudget als de windgelden die jaarlijks in het windfonds zouden komen.

Een en ander was gegoten in een bewerkelijk systeem om het geld te doen besteden. HWL vond dat niets. We wilden geen lid worden van een stichtingsbestuur gedurende de looptijd van het windpark (15 jaar). We vonden dat landschapscompensatie apart moest worden gerealiseerd zonder toestemmingsprocedures gedurende 15 jaar.

Uiteindelijk gingen Eurus en provincie akkoord. Er komt nu een stichting voor de besteding en het beheer van de windgelden en een aparte commissie voor landschapscompensatie.

Later meer daarover als het daadwerkelijk gaat draaien.

## **Waardzegger laat of geheel niet ontvangen?**

Melden bij Aad Bruijnzeel via [redactie@hwl.nl](mailto:redactie@hwl.nl) en wij proberen dit zo spoedig mogelijk te herstellen.



*Vliegenzwam, Leen de Man*



*Koraalzwam, Leen de Man*



*Glimmerinkzwam, Marjon Kunst*



*Een slijmzwam, Sjoerd Reinstra*

# Damherten in de Hoeksche Waard...

Tekst & foto's: Arie Leijdens

**Het afgelopen jaar is er nogal wat ophef ontstaan over de aanwezige Damherten in de Hoeksche Waard. Voor veel Hoeksche Waarders was dit fenomeen onbekend, maar ze komen op het eiland al zo'n 20 jaar voor! Ooit ontsnapt, maar inmiddels de 3<sup>e</sup> generatie die er rond loopt. Hun leefgebied bevindt zich voornamelijk in het zuidoostelijke gedeelte van het eiland.**

Ook in de Oeverlanden zijn ze in het verleden waargenomen, de laatste jaren in mindere mate. Al die jaren werden ze bewonderd en gedoogd. Het zijn nogal imposante dieren om tegen te komen, of het nou om een bok gaat met zijn grote schoffelgewei of een hinde die staat te glimmen in het zonnetje. Het is uniek en inmiddels horen ze bij het dierenrijk van onze mooie Hoeksche Waard. Al houden ze zich op in hun vaste territorium en zwerven ze niet over het eiland, het blijft het moeilijk om ze te spotten.

Hoeksche Waard is een petitie gestart voor het beheren van de roedel. In drie weken tijd is deze door meer dan 3000 personen getekend, waarvan 90% van de handtekeningen ook werkelijk is gezet door inwoners uit de Hoeksche Waard. De petitie is aangeboden aan zowel burgemeester Van Hemmen als de Provincie. Een kortgeding dat volgde, aangespannen door Animal Right en Fauna4Live, resulteerde dat de rechter besloot om het afschot te stoppen, opnieuw naar de zaak te kijken en eind dit jaar, begin volgend jaar uit-

vaar vormt, maar zeker niet groter mag worden. Het is een feit dat in februari door afschot de roedel met 11 stuks (1 bok, 1 spitsjer, 5 hinden en 4 kalfjes) is verminderd. Het rare is dat voor de afschot er 34 (wat ook in de vergunning van het afschot staat) zijn geteld en na afschot 36. Dat riep natuurlijk vragen op. Er werd een verzoek gedaan om hertelling. Dit werd door de Provincie afgewezen, maar een afvaardiging van de initiatiefnemers van de petitie zijn inmiddels nu wel uitgenodigd om in februari 2022 mee te gaan met de dan te houden telling.

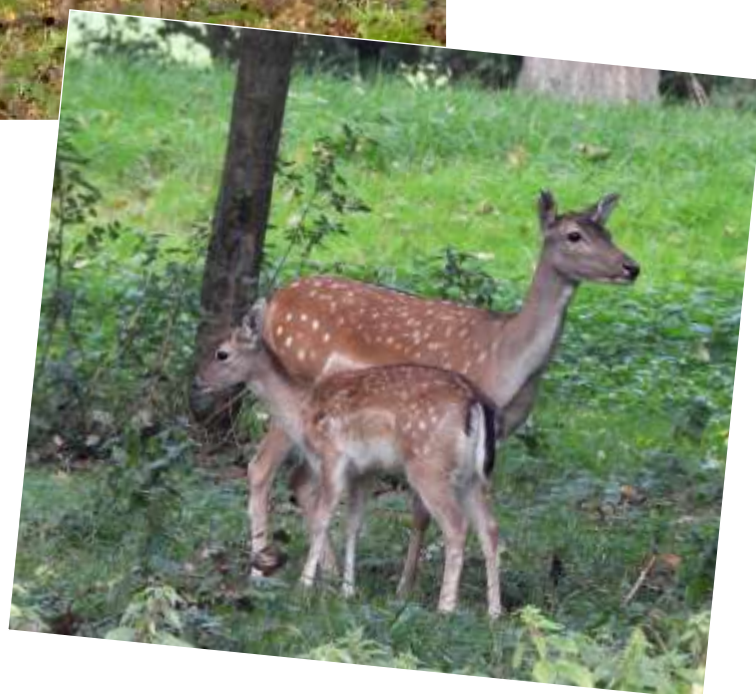
Voor nu is het dus afwachten op de rechter en op de Provincie. Het wordt een spannende tijd hoe toekomst eruit zal gaan zien voor de Damherten. Laten wij in ieder geval zo lang mogelijk genieten van deze mooie viervoeters, die iets unieks toevoegen aan ons mooie eiland.

*Net voor de deadline van deze uitgave werd bekend dat de rechter op 9 november uitspraak doet.*



Nu de laatste jaren heel veel mensen de digitale fotografie ontdekt hebben en de foto's op allerlei social media verschijnen, komt de populatie ook meer onder de aandacht. En dan ineens het nieuws dat de Provincie in 2020 heeft besloten de circa 34 Damherten, omdat volgens de Provincie er teveel zijn voor dit gebied, moeten worden afgeschoten! De voornaamste reden die de Provincie daarbij aanvoert, is de verkeersveiligheid van de wegen en schade aan gewassen. In de komende 5 jaar moet het aantal tot 0 worden teruggebracht. Dit besluit is bij heel veel burgers van de Hoeksche Waard hard aangekomen. Op initiatief van een inwoner van de

spraak te doen. Vervolgens is de groep achter de petitie in gesprek gegaan met de Provincie, waarbij veel vragen zijn gesteld. De Provincie heeft op alle vragen antwoord gegeven en heeft beloofd, na uitspraak van de rechter, opnieuw contact op te nemen. De Provincie heeft toegegeven dat de roedel op dit moment geen ge-



# Zo wordt duurzaamheid het leidend beginsel in ons handelen...

Piet Jansen (voorzitter HWDuurzaam)

Onze gemeente verdeelt het beleid omtrent duurzaamheid in vier thema's: energie transitie (waar over ik in de vorige uitgave van de Waardzegger heb geschreven) klimaat adaptatie, biodiversiteitsherstel en circulair handelen.

HWDuurzaam bevordert duurzaamheid door het nemen van initiatieven en het stimuleren van ontwikkelingen, die ertoe bijdragen dat "duurzaamheid het leidende beginsel is in het handelen van personen, bedrijven en overheidsinstellingen", zoals het staat in de doelstellingen van de coöperatie. Later we maar zeggen: HWDuurzaam wil zorgen dat een ieder duurzaamheid goed tussen de oren krijgt. Bij alles wat we doen, stellen we onszelf direct de vraag: "Wat betekent dit voor het klimaat?"



De overstromingen van de Maas in Limburg hadden hier in de Oude Maas weinig gevolgen...

Dat is nogal wat, zult u zeggen en dat kan ik alleen maar bevestigen. Gelukkig zijn wij niet meer de roepende in de woestijn. Dagelijks staan de kranten er vol mee. Frans Timmermans, de Euro-commissaris voor klimaat, zei bij de presentatie van het pakket klimaatmaatregelen van de Europese Commissie genoemd: "Op naar 55", dat klimaat ontkenneren er nauwelijks meer zijn. Maar mensen die geen consequenties verbinden aan dat steeds sneller verlopende proces van klimaatverandering zijn er nog bij bosjes. Zou het zinvol zijn voorlichting te geven over allerlei zaken, die te maken hebben met klimaatverandering en het tegen gaan ervan? Zeggen weersextremen iets over de gevolgen van klimaatverandering? Ja, ik denk zelfs veel meer dan een lezing, zeker als het vlak onder je neus gebeurt.

De overstromingen van de Maas in Zuid-Limburg maken hier meer indruk

dan de extreem hoge temperatuur in het zuidwesten van Canada. Toch is het menselijk leed in beide gebieden heel groot. En extremen in warmte en koude, droogte en plensbuien gaan we meer krijgen.

De gemiddelde temperatuur op aarde is natuurlijk maar een getal dat uitgerekend wordt door een groot aantal temperatuur waarden in de loop van lange tijd met elkaar te vergelijken. Extremen worden door de tegenstellingen in het weer in dit gemiddelde minder zichtbaar. Toch zijn het vooral de extremen in het weer, waar we ons zorgen over moeten maken. Dan is het goed dat we de oorzaak inzien en het veroorzaken ervan tegen gaan. Zo wordt duurzaamheid het leidend beginsel.

Helpt afval scheiden daarbij? Een beetje, zeker wel! Circulair denken bij de aanschaf van de meest alledaagse dingen, helpt meer. Statiegeld op plastic flesjes helpt het weer inzamen ervan. Plastic dat je niet aanschaft, hoeft ook

niet gerecycled te worden.

Helpt geen vlees eten daarbij? Een beetje, zeker wel. Wij hebben gemiddeld 100 gram eiwitten per dag nodig. De meeste mensen eten veel meer, meestal dierlijke, eiwitten. Ons lichaam verwerkt het teveel aan eiwitten als koolhydraten. Jammer voor de portemonnee, want meestal zijn eiwitrijke voedingsmiddelen veel duurder dan koolhydraten. Een kilo mager vlees is een stuk duurder dan een kilo aardappelen. Door mens en dier gegeten eiwit levert uiteindelijk veel NH<sub>3</sub>, een molecuul dat 25 keer sterker aan de klimaatverandering bijdraagt dan een molecuul CO<sub>2</sub>. En nog iets: onze nieren hebben er moeite mee. Dus niet dierlijk eiwit vervangen door plantaardig, maar gewoon minder eiwit gebruiken. Niet kopen is tenslotte de beste koop.

Minder kilometers maken met een verbrandingsmotor, minder stroom gebruiken, minder vliegen, zeker binnen Europa. Bijna dagelijks krijg ik in mijn mailbox vakantiemogelijkheden binnen Nederland aangeboden.

Heeft u al eens meegelopen met de Oeverloop? Kent u het Pieterpad? Weet u dat het Floris-de-Vijfde-pad over de Hoeksche waard gaat?

Er op uit in eigen land, op eigen eiland: dat is pas duurzaam!

HW  
Duurzaam

om

## Energie uit de Hoeksche Waard: 100% groen, lokaal, zónder winsttoegmerk

Ook klaar met commerciële energie? Om te zien dat jouw leverancier niet transparant is, alleen kortingen geeft aan nieuwe klanten en je energie steeds duurder wordt? **Hierom doen wij het in onze Hoeksche Waard écht anders.**

Want HoekscheWaardDuurzaam | om is een non-profit organisatie, waarbij alle opbrengsten worden geïnvesteerd in nieuwe duurzame projecten en in het structureel verlagen van de energietarieven. Samen met tientallen andere lokale energiecoöperaties vormen we het groenste collectief van Nederland: om | nieuwe energie. Hoe groter het collectief, hoe lager de tarieven. Op die manier versnellen we de energietransitie en maken we duurzame energie betaalbaar voor iedereen! Hierdoor krijgen we al 6

jaar op rij het rapportcijfer 10 van de Consumentenbond. En die energie, die wordt gewoon opgewekt in jouw eigen omgeving met bijvoorbeeld zonneproject Vierwiekenplein in Oud-Beijerland: 100% groen, 100% lokaal, 100% coöperatief. Zo leveren we samen een belangrijke bijdrage aan de toekomst van onze kinderen.

Stap ook over via [samenom.nl/hierom](http://samenom.nl/hierom)

hierom

# De Zandhommel in de HW, uniek voor Nederland!

Tekst en foto's: Gert Huijzers

**De zandhommel is een opvallende hommel en heeft in vergelijking met andere hommels een unieke grijsgele tot grijze beharing met zwarte banderingen op borst en achterlijf, een soort van zebra onder de hommels. De soort kent sinds 1950 een afname van 94% in de verspreiding over Nederland en is daarmee in de categorie ernstig bedreigd op de rode lijst terecht gekomen.**

Sinds enkele jaren volg ik de bijen op Goudswaards grondgebied en de zandhommel in het bijzonder. Met tal van documentatiebronnen probeer ik me stap voor stap in de bijenwereld, met meer dan 350 bijensoorten in Nederland, te ontwikkelen. Daarbij geholpen door experts van het Kenniscentrum Insecten (EIS), zowel met hun validatie in [waarneming.nl](http://waarneming.nl) als bij de vele vragen die het oplevert. De zandhommel is er een voorbeeld van veel waarnemingen die veel vragen over hun leef- en foeraergebieden opleveren.

De zandhommel (*Bombus veteranus*) heeft de afgelopen jaren behoorlijk aan naamsbekendheid gewonnen. Enerzijds is dat door de aandacht voor insecten in het algemeen en bijen in het bijzonder en anderzijds de bijzondere aandacht die naar deze hommel uitgaat en dat zeker in de Hoeksche Waard. De Hoeksche Waard, inclusief Tiengemetten, is één van de laatste leefgebieden voor deze hommel.

De soort wordt in Nederland, op een enkele uitzondering na, uitsluitend gezien rondom het Haringvliet en in de Biesbosch gebieden, met het overgrote deel van de waarnemingen op Tiengemetten en rond de Spuimonding, met in het bijzonder de Korendijkse Slikken en Spuimonding Oost bij Goudswaard. De laatste twee hebben ongetwijfeld met de aandacht van de schrijver voor deze gebieden en de soort te maken, maar laat onverlet dat het aantal waarnemingen van de soort in de rest van het land zeer beperkt is. Opmerkelijk is dat de grote aantallen foeragerende zandhommels van de laatste 3 jaren plekken betreft waar werkzaamheden hebben plaatsgevonden, waar klaversoorten, distels en wikkesoorten de vrije hand hebben.

Buiten Nederland komt de soort volgens het Nederlands Soortenregister voor in "Europa en gematigde delen van Azië tot in Mongolië. In Europa van Midden-Scandinavië tot in de Alpen en



Zandhommel (vrouw) op rode klaver

van Frankrijk tot in Rusland boven 65° NB. In Nederland, vroeger door vrijwel het gehele land, thans alleen nog een redelijke populatie in de Zuid-Hollandse delta en een vrij kleine populatie langs de Friese IJsselmeerkust sterk achteruitgegaan, onder andere door habitatversnippering. De Zuid-Hollandse Delta lijkt dus nu alleen het Haringvliet en de Biesbosch te zijn en langs de Friese IJsselmeerkust zijn er geen recente waarnemingen bekend. Bijzonder is de waarneming van een Belgische bijenkenners van drie zandhommels bij Scherpenisse in 2020. Was een toevalstreffer, omdat betreffende waarnemer als fervent duiker even het water niet in kon, toen een afwijkend bijengezoem hoorde en daarmee deze prachtwaarneming deed. Dat 'andere' bijengezoem is voor de schrijver ook veelal een reden om extra te kijken en leidt

bijna altijd tot een vondst van een zandhommel, moshommel of honingbij, waarbij de laatste de minst interessante is van de drie. Andere spaarzame waarnemingen, verspreid over Nederland, kunnen vanwege de lage kwaliteit van de foto's niet worden gevalideerd. Vanuit ervaring weet ik intussen, dat vergrijsde akkerhommels een bijzonder sterke gelijkenis met een zandhommel kunnen hebben.

Vanwege zijn naam wordt de zandhommel dikwijls met een voorkomen op de zandgronden geassocieerd, wat voor Nederland niet opgaat. In het Nederlandse Soortenregister is de volgende leefomgeving beschreven: "Komt overwegend voor in open typisch oudhollandse buitendijkse landschappen zoals bloemrijke waarden, in bermen langs slikken, polderdijken, natte hooi- en graslanden, maar verdwijnt zodra de vegetatie te hoog en te dicht wordt". Een beschrijving die goed overeenkomt met hierboven genoemde gebieden, buitendijkse gebieden dus, waar het water dikwijls vrij spel heeft en dan vooral in de winter. Iets wat regelmatig vragen oproept, als blijkt dat bijvoorbeeld in de winter van 2019-2020 verschillende leefgebieden

zo'n twintig keer voor meer dan 80% onder water stonden. Het zijn ook plaatsen waar de vegetatie veelal ongemoeid wordt gelaten, dus niet gemaaid. De gebieden worden gekenmerkt door een zeker reliëf in het landschap, met zomerkades en zomerdijken, rietheuvels, verhoogde wandelpaden en opgeworpen wallen. Worden dan juist deze hoger opgaande plaatsen in het landschap door de hommels gekozen als plek voor hun winterslaap, om zo het hoogwater in de winter te ontlopen? Experts hebben hier ook nog niet het antwoord op en daarmee hoe het exacte leef- of overwinteringsgebied eruit ziet.

Terugkomend op de naam, de link naar de zandgronden is op Europees niveau wel aannemelijk gezien het voorkomen van de soort op de 'plains of Euro-

pe' (Atlas of European bees), die vermoedelijk sterk te maken heeft met uitgestrekte vlakten waar weinig of geen beheer plaatsvindt. Bovendien gaf de Zweed Thomson de hommels in 1872 de Latijnse naam *Bombus arenicola*, wat met arena van "zand" + colō van "bewonen" te maken heeft en Løken (1973) geeft als biotoop voor Zweden 'sandy fields' aan. Een andere uitleg is een link naar 'veteranus', naar de grijze beharing, ooit door Fabricius (1793) toegekend. De naam wordt ook wel verbonden aan de enigszins zandkleurige beharing, wat o.a. in de Engelse benaming Sand-coloured Carder bee is terug te vinden. De zandhommel komt overigens in Engeland niet voor.

De vroegst uitvliegende koninginnen worden eind maart of begin april waargenomen. Daarbij wordt dan graag op vroegbloeiende planten als gewone smeerwortel, witte dovenetel en hondsdrif gefoerageerd. Later in het seizoen, met de komst van de werksters, wordt er op een grote variëteit aan planten gefoerageerd. In de HW-locaties worden de zandhommels vooral op witte en rode klaver, wikke- en distelsoorten aangetroffen maar ze worden ook gezien op groot kaasjeskruid, braam, rolklaver en rode ogenstroost. Volgens de literatuur lijkt er een verschil in voorkeur te zijn tussen vrouwtjes en mannetjes voor bepaalde planten. Iets wat ik aan de hand van mijn foto's (en daarmee samenhangende validaties in Waarneming.nl) maar in geringe mate heb kunnen vaststellen. Interessant genoeg om dat verder te volgen. Zo ook de vraag, waarom in bepaalde trajecten een grote voorkeur is voor de ene plant bijv. wikke terwijl er juist een overvloed is aan witte klaver, terwijl op andere locaties uitsluitend op klaver wordt gefoerageerd of bijna alleen op distels.

*Bombus veteranus* foerageert bijna altijd op korte afstand van het nest, iets wat overeenkomt met mijn waarnemingen die tot nu toe nooit verder zijn dan 1,5 km van wat dan al ver is. Die combinatie van foerageer afstand en voorkeursplanten bepaalt de eisen die de zandhommel aan de omgeving stelt, namelijk dat er voldoende klaver, distels en wikke in de nabijheid zijn. Iets wat binnen de natuurgebieden van de

Korendijkse Slikken en Spuimonding Oost voornamelijk op en langs de wandel- en werkpaden voorkomt. Verder treffen we dit sinds de dijkverzwaring ook langs de Westdijk te Goudswaard aan. Zouden we op deze plaatsen voor botanische verrijking gaan, dan zou dit wel eens naar een einde van de zandhommels, moshommels en hommels in het algemeen kunnen gaan. De prachtige, bijzondere vlakten met kleine rateelaar en honderden orchideeën op de Korendijkse Slikken getuigen hiervan, geen zandhommels of andere hommels. Iets verderop, bij de verschillende distelsoorten op het werk- en wandelpad, vliegen en foerageren ze met tientallen. Met deze wetenschap geeft dat bijzondere uitdagingen in het beheer van leef- en foerageergebieden bij het



*Akkerrand, ingezaaid met een speciaal zandhommelmengsel...*

uitrollen van beschermingsplannen, want bij zowel natuur- als akkerbouwgebieden en dijken worden distelsoorten dikwijls niet op prijs gesteld.

Om de zandhommels, maar ook de zeldzame moshommel en andere hommels, te helpen is er op initiatief van EIS Kenniscentrum Insecten en de provincie Zuid-Holland in 2019 een 'Beschermingsplan zandhommel 'Panda van de Nederlandse Delta' gelanceerd. Hier is o.a. uit voortgevloeid dat in 2020 en 2021 in samenwerking met het CCHW ca 6 km akkerrand is ingezaaid met een speciaal 'zandhommelmengsel', wat bestaat uit 80% rode en witte klaver, 10% bonte/zachte wikke en 10% kropbaar. Die akkerranden in de polder Oude Korendijk en Eendragtspolder grenzen over de volle lengte aan de Korendijkse Slikken, zodat de bereikbaarheid ten opzichte van de oorspronkelijke leefgebieden optimaal is. Controles in juni en

juli 2021 brachten mooie aantallen van beide soorten naar voren. Succesvol dus!

Met het beschermingsplan in gedachte heeft het Waterschap Hollandse Delta op verzoek van de schrijver het maai-beheer voor de Westdijk te Goudswaard aangepast. Het gefaseerde maaien leverde over de laatste 3 jaren goede resultaten, zowel voor de zandhommel, andere insecten als ook botanisch. Prachtig!

Prachtig om zo'n icoon als medebewoner van de Hoeksche Waard te mogen hebben, maar dit geeft ook veel verantwoordelijkheid om hun leef- en foerageergebieden in stand te houden en uit te breiden, bij voorkeur in lintvorm langs de zuidoever richting de Biesbosch. Een verantwoordelijkheid van ons allen: natuurorganisaties, gemeente Hoeksche Waard, waterschappen, landbouwers en landbouworganisaties en vrijwilligers. Een 'must' om o.a. mee te nemen in de 'uitvoeringsagenda biodiversiteit' van de Gemeente Hoeksche Waard, omdat niet alleen de zandhommel, maar tal van andere insecten hiervan profiteren. Dat de positieve resultaten in voorgaande alinea als voorbeeld mogen dienen.



*Aangepast, gefaseerd maai-beheer van de Westdijk, Goudswaard.*

*Dank aan Martijn Kos van EIS voor het mee-lezen en doen van suggesties.*

*Bronnen:*

- 1. Linde Slikboer en John T. Smit (EIS Kenniscentrum Insecten). "De zandhommel als icoon voor een soortenrijk agrarisch landschap" - Vakblad natuur bos landschap, december 2020*
- 2. John T Smit en Linde Slikboer (EIS Kenniscentrum Insecten – "Beschermingsplan Zandhommel; Panda van de Nederlandse Delta – Provincie Zuid-Holland, maart 2019*
- 3. A.Løken. Studies on Scandinavian bumble bees (Hymenoptera, Apidae). Norsk Entomologisk Tidsskrift 20: 1–218 - 1973*
- 4. Nederlands Soortenregister*
- 5. Atlas of the European Bees – STEP project: P. Rasmont*

# Weidevogelseizoen 2021

Dick van Houwelingen (weidevogelgroep)

**Al jaren wordt me eind juni/begin juli gevraagd hoe het afgelopen weidevogelseizoen is verlopen. Standaard antwoord was kort en krachtig: "slecht". Met slecht bedoel ik, dat er veel te weinig jonge vogels vliegvlug zijn geworden om de populatie op het zelfde niveau te houden. Dit jaar is mijn antwoord op de vraag: "niet slecht"!**

Onder weidevogels rekenen we grutto, tureluur, kievit, scholekster, veldleeuwerik, graspieper en diverse eenden soorten. Het zijn de soorten die we op graslanden zoals Het Oudeland van Strijen, Groot Koninkrijk en Korendijkse Slikken aan kunnen treffen.

In mijn "local patch", Het Oudeland van Strijen, bevindt zich nog een mooie populatie van onze nationale vogel, de grutto, van rond de 80 broedparen. Hoofdzakelijk in het reservaat maar ook een tiental in weilanden van boeren waar een rustperiode op zit.

In die tijd komt er vanaf de start van het weidevogelseizoen geen mens meer op, een enkele uitzondering daar gelaten. Als er weidepompen staan, zullen deze regelmatig gecontroleerd moeten worden, evenals de wildcamera's. Rustperiodes zijn uitermate gunstig voor weidevogels, evenals de weidepompen. Deze laatste

zorgen voor een mooi groot plasdras gebied waar de weidevogels in kunnen foerageren. Deze omstandigheden zijn erg gunstig voor de weidevogels maar natuurlijk minder voor de betreffende boer. Hiervoor ontvangt hij een vergoeding die via het agrarisch Collectief CCHW wordt geregeld. Voor het reservaat van Staatsbosbeheer bestaan weer andere regelingen.

Wij, van de weidevogelgroep, hebben daar verder geen beslommingen van, onze opdracht is het tellen van de territoria van de weidevogels. Aan het einde van de rustperiode van een weiland onderzoeken we of er nog jonge vogels aanwezig zijn. Zijn die er niet, dan kan er gemaaid worden, zo niet, dan wordt het maaien 2 weken uitgesteld. Dit voorjaar was van een heel andere



Alarmerende grutto-ouder in Het Oudeland van Strijen...

orde dan de afgelopen jaren. Veel regen en veel lagere temperaturen.

Waar we andere jaren onze handen

in de scheuren konden steken, stond nu een grote plas water! Het was erg spannend en interessant hoe de weidevogels hierop zouden reageren. We zagen dat sommigen gewoon op tijd gingen broeden, maar ook dat er heel wat vogels veel later tot broeden overgingen. Het werd daardoor ook een erg lang weidevogelseizoen, zodat er in de eerste week van juli nog volop alarm was van grutto's, tureluurs en kieviten. Het maaien is op een flink aantal percelen daardoor uitgesteld, zodat de laatste jongen nog uit konden vliegen.

We maakten ons regelmatig zorgen of er wel voldoende insecten waren met die lage temperaturen en regen. Dit bleek geen probleem te vormen. Ook zagen we jonge vogels lopen en stonden de ouders alert te kijken of geen

gevaar dreigde. Daarbij is het goed om te bedenken dat "onze" grutto's ook bewoners zijn van de midden Aziatische steppen en dus wel wat ruig weer aan kunnen.

"Niet slecht", noemde ik het weidevogelseizoen van dit jaar. We kunnen dat afleiden aan het aantal jongen dat zich vlak na het broedseizoen verzamelen met hun ouders. Andere jaren zagen we met lede ogen aan dat er vrijwel uitsluitend volwassen vogels bij elkaar stonden. Die maakten zich dan alweer op om naar Afrika te vertrekken, zonder voor een nageslacht gezorgd te kunnen hebben. Dit jaar waren er op deze verzamelplaatsen gelukkig wel jonge vogels met hun ouders te vinden. Dit niet alleen van de grutto maar ook zagen we veel jong tureluurs en kieviten. Onze positieve inschatting komt overeen met de landelijke reacties van weidevogelbeschermers. Dat we hier erg blij mee zijn, moge duidelijk zijn!!

Foto's: Marianne van der Waal

## Meer weten van paddenstoelen? Doe mee!

Vorig jaar ging de Basiscursus paddenstoelen door corona niet door. Daarom staat deze cursus komend najaar opnieuw op het programma. Tijdens vier bijeenkomsten komt u van alles te weten over paddenstoelen en hun onmisbare rol in de natuur. Leden van de paddenstoelenwerkgroep maken u graag wegwijs in de wonderse wereld van de zwammen.

Het programma:

- Twee avonden in NLC Numansdorp op maandag 25 oktober en 1 november van 19.30 - 22.00 u.
- Twee excursies op zaterdag 30 oktober (Molendijkse Bos, Numansdorp) en 6 november (Landgoed Valkenberg, Ulvenhout) van 9.00-13.00 u.

HWL-leden betalen € 20,00, niet-leden € 30,00. Het aantal deelnemers moet mogelijk worden beperkt in verband met de coronasituatie. Inschrijving gebeurt in volgorde van aanmelding. Wie zich vorig jaar al had opgegeven, krijgt automatisch voorrang.

Aanmelden voor de cursus kan door een e-mail te sturen naar: [paddenstoelen@hwl.nl](mailto:paddenstoelen@hwl.nl).

Vermeld naam, adres en telefoonnummer en of u wel of geen HWL-lid bent. U ontvangt dan een bevestiging van uw inschrijving. Begin oktober volgt alle verdere informatie.

Voor vragen kunt u terecht op hetzelfde e-mailadres of bellen met: Sjoerd Reinstra (0186-602357).



*Geschubde inktzwam, Marjon Kunst*



*Vliegenzwam, Sjoerd Reinstra*



*Een wit oorzwammetje, Marjon Kunst*



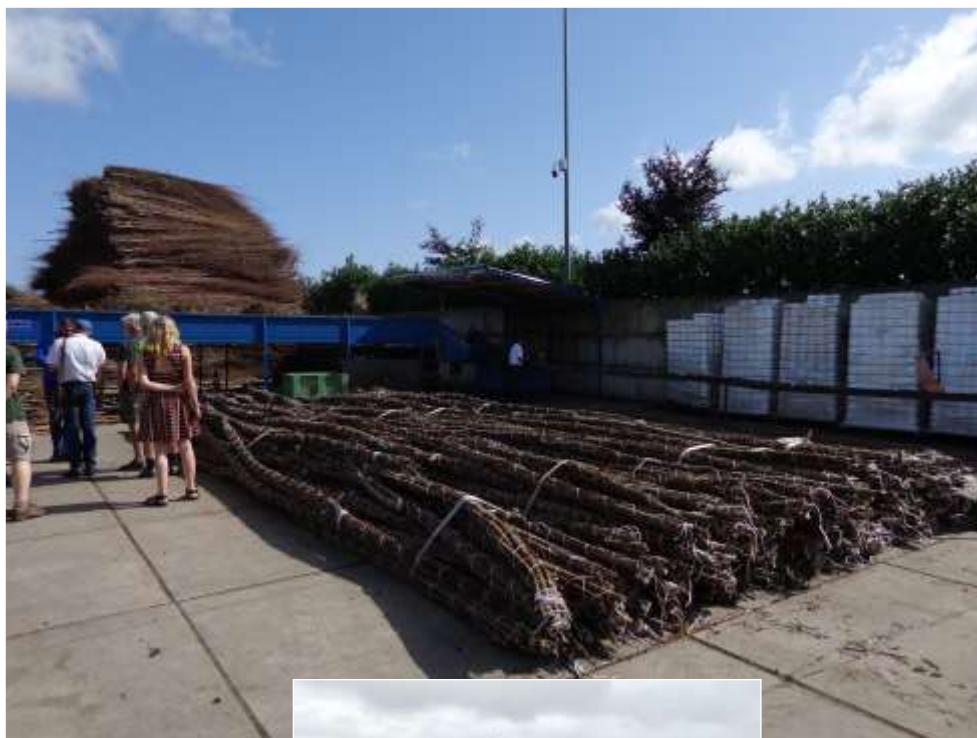
*Gewone zwavelkop, Sjoerd Reinstra*

# Op bezoek bij Van Aalsburg...

Pim Boertje (WG knotten)

Foto's: Pim Boertje en Van Aalsburg (inzetfoto's)

Als je afgelopen winter actief was bij een van de knotploegen van HWL had je te maken met een nieuw fenomeen. In het verleden werden de geknotte takken verzameld en zodanig opgestapeld dat ze goed bereikbaar waren om te worden versnipperd door een gespecialiseerd bedrijf en vervolgens te worden afgevoerd. Dit seizoen werd er een andere methode geïntroduceerd. De takken moesten worden gebundeld tot grote bossen met ongeveer een meter doorsnee. Ook de dikte van de takken moest worden gemeten en de te dikke stukken moesten worden afgezaagd. Dit gaf een hoop gedoe met spanbanden die niet altijd goed functioneerden en ingewikkelde knopen die pas na grondige oefening goed uitgevoerd werden of gewoon werden vervangen door ouderwetse knopen die een stuk eenvoudiger waren. Kortom, de nieuwe ontwikkelingen hadden behoorlijk wat voeten in de Hoekschewaardse aarde en leidden bij menig knotter tot de nodige frustratie.



Maar waar onze noeste arbeid toe had geleid werd ons deze zomer getoond. Het bedrijf dat de bossen vervolgens had opgehaald, nodigde de vrijwilligers uit om eens een kijkje achter de schermen te komen nemen. En zo trokken we met een tiental HWL-knotters naar de vestiging van het bedrijf Van Aalsburg in Hellouw. Na een lekkere kop koffie kregen we een kijkje in het rijke scala van diensten en producten die het bedrijf kan leveren. Een van de zes



broers die het familiebedrijf leidt nam ons mee in de wereld van het

internationaal opererende bedrijf. Naast de diverse locaties langs verschillende rivieren en dijken worden ook wilgentakken geoogst op grote percelen die grenzen aan het bedrijf en elders in de omtrek. In het voorjaar worden de stekken nauwkeurig op rijen geplant. Na twee jaar zijn ze geschikt om te oogsten. Het planten en oogsten gebeurt met zelf ontwikkelde machines. Na 8 oogsten worden de kleine knotwilgjes gerooid en wordt er opnieuw ingeplant. Naast de takken die zo worden gekweekt voor schuttingen en andere vlechttoepassingen, worden jonge eenjarige scheuten geoogst om vervolgens te worden verwerkt en ingevroren tot voer voor de dieren in diertuinen over de gehele wereld. Ook het HWL oogst in de zomer en herfst een deel van de eenjarige scheuten van de wilgen, die vervolgens dienen als voer voor de dieren in diergaarde Blijddorp. Als we het terrein oplopen zien we dat de bossen wilgentakken meters hoog zijn opgestapeld (grote foto linksonder vorige pagina). Ze liggen zodanig dat het regenwater zo goed mogelijk wordt afgevoerd en de bossen goed kunnen drogen. Afhankelijk van de toepassing worden, naast de bossen die langere tijd liggen te drogen, ook verse bossen verwerkt. Vraag en aanbod bepalen de verwerking van de bossen. Als er veel vraag is naar takken die geschikt zijn

voor verwerking in schuttingen worden de grote bossen gesorteerd en de geschikte vlechlatten uitgezocht en per 20 à 25 stuks gebundeld. Zijn er voor

*vervolg volgende bladzijde*

## borreluurtje

De eerste borrelmiddag op 18 juni In Klein Profijt leverde een response op van zo'n acht vrijwilligers uit verschillende werkgroepen. Een voorzichtig begin, maar alle bezoekers waren het er over eens dat dit proeft naar meer en zeker is aan te bevelen voor alle vrijwilligers die een uurtje over hebben en eens op andere manier met elkaar in contact willen komen. De volgende borreluren zijn op de vrijdagden:  
20 augustus 17 september 15 oktober, 19 november en 17 december. Steeds in Klein Profijt van 16-18 uur.  
*Eerste consumptie voor rekening van HWL!*

projecten veel wiepen nodig, dan worden deze machinaal geproduceerd. Wiepen zijn lange bundels wilgentakken met een doorsnee van 15 tot 30 cm en een lengte van ongeveer 10 tot 12 meter (zie grote foto linksboven). Ze worden in een machine bij elkaar geknoopt met touw om legakkers en zinkstukken van te maken die gebruikt worden om oevers te beschermen. Ter plaatse worden de wiepen soms tot enorm grote matten gevlochten door ze kruislinks aan elkaar te binden (zie bovenste inzetfoto).

Voor de bouw van beschoeiingen, schuttingen en andere toepassingen kunnen palen van kastanje hout worden gebruikt. Op het terrein ligt een grote voorraad kastanjehout in verschillende dikte. Het bedrijf importeert deze palen uit Frankrijk. Kastanjehout heeft een langere levensduur dan de meeste naaldhoutsoorten. Dit komt mede doordat er veel looizuur in het kernhout zit en zo goed bestand is tegen vocht. Om te zorgen voor een extra lange levensduur van de palen worden de koppen voorzien van een kunststof omhulsel van gerecycled plastic. Op het bedrijf worden de koppen machinaal op maat gemaakt en voorzien van de kunststof kop.

Bij beschoeiingen in zoutwater zoals in de Waddenzee gebruikt het bedrijf bij voorkeur naaldhout. Zo kunnen oude kerstbomen en dennentakken nog een nuttige bestemming krijgen. Het hout bevat veel hars dat zorgt voor een extra lange levensduur in het zoute water.

Het bedrijf beschikt over een enorm machinepark voor de diverse werkzaamheden. Een groot deel van de machines zijn eigen ontwerp en worden in de eigen werkplaats gemaakt en gerepareerd. Voor het transport van hout en machines heeft het bedrijf de beschikking over drie transportcombinaties waarmee een groot deel van alle transporten door de eigen chauffeurs wordt uitgevoerd.

Tijdens de rondleiding krijgen we een goed beeld van de vele toepassingen van ons wilgenhout en de werkzaamheden die het bedrijf in binnen- en buitenland uitvoert. Ook is de toekomst van het gegarandeerd, want de zes broers weten zich gesteund door de volgende generatie van een aantal zoons en dochters die nu al in het bedrijf werkzaam zijn.

Al met al een leerzame ochtend waarna we extra gemotiveerd zijn om het komende knotseizoen weer zoveel mogelijk bossen wilgentakken te bundelen.

## 20.000 km fietsen van Cancun naar Ushuaia

*Beste Hoeksche Waardse natuurliefhebber,*

*Als geboren en getogen Hoeksche Waarder en groot natuurliefhebber wil ik jullie graag meenemen in mijn avontuur voor behoud van natuur.*

*Ik ben Koen de Geus (31 jaar), IVN natuurgids, heb een passie voor vogels en fietsen en ga vanaf eind oktober 20.000KM fietsen om geld op te halen voor het IUCN NL landaankoopfonds.*

*Ik fiets van Cancun (Mexico) naar de zuidelijkste stad ter wereld: Ushuaia. Hiermee wil ik geld ophalen voor het landaankoopfonds, zodat soorten worden beschermd die met uitsterven worden bedreigd! Tijdens de 20.000 km ga ik meerdere projecten van IUCN NL landaankoopfonds bezoeken.*

Hoe kun je mij helpen?



*Ik hoop dat jullie mij en IUCN NL willen helpen. Dat kan bijvoorbeeld door:*

*\* Het zou mooi zijn als jullie mijn reis via jullie kanalen willen promoten*

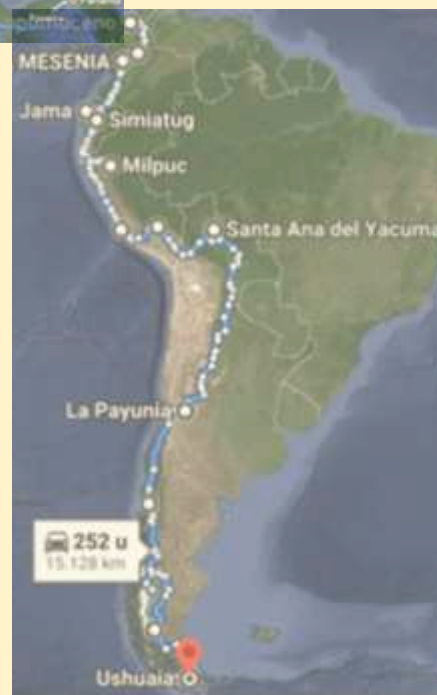
*\* Tot slot kan ik ook een keer iets komen vertellen over mijn reis (voor of na mijn reis)*

*Hopelijk zijn jullie enthousiast geworden en mogelijk hebben jullie nog andere leuke ideeën.*

*Heel fijn als jullie mij willen helpen! Mocht je nog vragen hebben bel of mail mij dan!*

*Met gevleugelde groet,*

*Koen de Geus*



*[www.fietsendevogelaar.com](http://www.fietsendevogelaar.com)  
Telefoonnummer: 0641382576*

*Links:*

*<https://www.fietsendevogelaar.com/de-fietsende-vogelaar>*

*<https://www.fietsendevogelaar.com/doneren>*

*<http://www.fietsendevogelaar.com/>*

# Verslag ALV op 24 juni jl.

Ruud Horijon



Het was nog spannend of de vergadering uitsluitend digitaal kon worden gehouden, maar gelukkig waren er

net op tijd versoepelingen, waardoor de vergadering *live* kon doorgaan op 24 juni. Dit keer niet zoals gebruikelijk in Klein Profijt, maar in het NLC, waar ruimte is voor meer mensen op 1 ½ meter onderlinge afstand. Incl. bestuur gaven er 34 leden *acte de préséance*.

Met een dringend beroep aan alle leden en coördinatoren, en daarna ook via externe media (Het Kompas e.a.), was het bestuur er in geslaagd kandidaten te werven voor de bestuursvacatures. Als nieuwe voorzitter stond unaniem op de bestuursvoordracht *Thijs Jasperse*. Een man, die natuur en landschap in het algemeen een warm hart toedraagt en in het bijzonder zijn woongebied de Hoeksche Waard. Als ondernemer en bestuurder brengt hij heel veel bagage mee, die hij graag inzet voor HWL. Hij volgt Els van Veen op, die bijna 8 jaar voorzitter was van HWL.

Het bestuur kon verder nog 5 nieuwe bestuursleden voordragen, waarvan 2

oud bestuursleden (*Sjoerd Reinstra* en *Cees Mesker*) en 3 die op een of andere manier actief waren of nog steeds zijn binnen werkgroepen of sponsoring (*Henk Stapel*, *Flip Wols*, *Leen Hagoor*).

Ook onze nieuwe voorzitter gaf aan dat het heel triest is dat er zoveel bestuursleden zich genoodzaakt voelden af te treden en dat HWL deze mensen veel dank verschuldigd is. Hen zal een passend afscheid worden aangeboden en geprobeerd zal worden hen op één of andere binnen te houden.

De voorzitter gaf aan dat hij met bestuur en coördinatoren te werken aan de bedreigingen (vergrijzing en afname vrijwilligers - dat niet alleen bij HWL speelt -) en te proberen de kansen te grijpen: de onderlinge samenwerking een nieuwe impuls geven, de vereniging beter promoten, etc.. Hij maakte veel indruk door zijn enthousiasme en alle aanwezige persoonlijk uit te nodigen om tijdens de vergadering een verbeterpunt naar voren te brengen en aan te geven wat ze van hun nieuwe voorzitter verwachten. Hiervan werd gretig gebruik gemaakt en dit leverde een lange lijst met tips op. Het is de bedoeling in november een extra ALV te beleggen waarin een actieplan voor de toekomst van HWL centraal staat.

De datum voor deze nieuwe ALV is inmiddels bekend. Dit wordt **woensdag 17 november a.s.** Agenda volgt via werkgroep-coördinatoren en twee weken tevoren op [hwl.nl](http://hwl.nl)



Uit het gepresenteerde jaarverslag 2020, door de secretaris a.i. Ruud Horijon en door penningmeester Richard Baan, bleek dat door Corona er wel veel activiteiten waren geschrapt (jeugdeducatie, excursies, lezingen en bezoekerscentrum Klein Profijt gesloten), maar er aan de andere kant ook nog heel veel activiteiten die door gingen (beleidsbeïnvloeding, natuur- en boombeheer en biologisch onderzoek). De financiële schade bleef beperkt en financieel is de vereniging gezond. Wel dreigt in 2023 een behoorlijk financieel gat als de huuropzegging door Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer van de door hen gehuurde kantoorruimte in het NLC doorgaat.

Het jaarverslag 2020, incl. financieel jaarverslag, is terug te vinden op [hwl.nl](http://hwl.nl) (onder nieuwsberichten en documenten).

Bestuursleden en hun portefeuille:



**Thijs Jasperse**  
voorzitter (DB)



**Leen Hagoor**  
secretaris (DB)

vacant

*nog te bepalen (ntb)*  
penningmeester (DB)



**Ruud Horijon**  
Communicatie  
(vacant na volgende ALV,  
17 november a.s.)



**Henk Malta**  
Beleids beïnvloeding



**Flip Wols**  
ntb



**Sjoerd Reinstra**  
ntb



**Henk Stapel**  
ntb



**Cees Mesker**  
ntb

# Transitie naar nieuwe website (4)

Ruud Horijon (coördinator webredactie)

De werkgroep die bezig is met de nieuwe website hwl.nl is na diverse ICT voorbereidingen nu bezig met de layout van de nieuwe website. Het is een hele kunst om alle geuite wensen op een goeie manier te vertalen op de nieuwe website. Langzaam rollen de eerste prototypes van de digitale teken-tafel. We houden u op de hoogte!

**Werkgroep coördinatoren opgelet!**  
Veel van de huidige info op [hwl.nl](http://hwl.nl) is dringend aan vernieuwing toe. Sommi-

ge rubrieken zijn al jaren niet meer ge-actualiseerd. Daarom aan alle werkgroep coördinatoren de vraag kritisch naar de teksten over hun werkgroepen te kijken en een geactualiseerde versie aan te leveren bij [webredactie@hwl.nl](mailto:webredactie@hwl.nl)

We kunnen ook nog hulp gebruiken bij het overzetten van de grote hoeveelheden geactualiseerde tekst van de oude naar de nieuwe website. Ook hiervoor kan je je aanmelden bij [webredactie@hwl.nl](mailto:webredactie@hwl.nl)



Kandidaat bestuursleden, onder leiding van zittende bestuursleden, op 'warmloop' excursie in de Buitenzomerlanden (tunnelbos)...

Joops **PRIKBORD**

Elke derde vrijdag  
borreluur in Klein  
Profijt! (vanaf 16.00 uur,  
alleen voor HWL-leden)

Voor de meest recente  
informatie kijken op  
[www.hwl.nl](http://www.hwl.nl)

deadline kopij inleveren!  
31 oktober (winternummer)  
Verwachte uitgifte rond  
1 december

**Gratis!!**  
Abonnement op HWL-  
nieuwsberichten!  
Aanmelden op [hwl.nl/contact](http://hwl.nl/contact)

**Ja..! Noteert U even..!**

## TAPIJT- & MEUBILAIR REINIGING

ALLES VLOT WEER SPIC & SPAN

Reiniging van tapijt en karpetten, schoonmaak van stoelen, gordijnen, enz.  
Ook verhuur van schoonmaakmachines!

### Mobiele Stoomcleaning M.K. Tuk

Walewegje 28 - 3291 AW - Strijen  
tel 078-674 2850 / 06-511 80 985  
[mennotuk49@gmail.com](mailto:mennotuk49@gmail.com)



Kerkstraat 2, 3291 AL Strijen  
[www.siemwoningstoffering.nl](http://www.siemwoningstoffering.nl)  
[info@siemwoningstoffering.nl](mailto:info@siemwoningstoffering.nl)  
061 9346085



Voor alle facetten van veiligheid en dienstverlening  
ten behoeve van ondernemers op bedrijventerreinen.

[www.parktrust.nl](http://www.parktrust.nl)



# De Hoekse Bijenkorf

**puur natuurlijke honing  
uit eigen streek  
koud geslingerd**

- In- en verkoop van honing
- Keurmeester
- Specialist bijenproducten
- Verhuur bijenvolken voor bestuiving



- Streek- en puurmarkten
- Verkoop van pro polis producten
- Certificaat erkend streekproduct
- Workshops
- Zwermverwijdering

Imker **FLIP WOLS** [info@dehoeksebijkorf.nl](mailto:info@dehoeksebijkorf.nl)

06-21818946 Nassaulaan 140 3297BJ Puttershoek



**[www.dehoeksebijkorf.nl/](http://www.dehoeksebijkorf.nl/)**



**QUADRAAT**  
QUALITY PRINTING

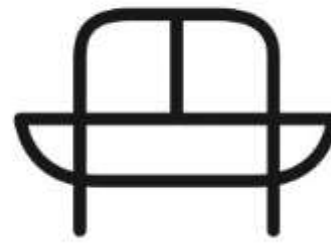
- Huisstijl
- Promotie
- Verpakkingen
- Presentatie, displays
- Signing
- Stickers, labels
- Direct mail
- Buitenreclame
- Bedrijfs- en winkelinrichting
- Specials op hout, metaal, kunststof



**WWW.QUADRAAT.NL**

Zon van der Heijdenstraat 25 | 3281 LZ Oud-Beijerland | 0180 61 72 32 | [w.st@quadraat.nl](mailto:w.st@quadraat.nl)

**HW**  
**werkt!**  
*Werk voor iedereen*



**DOMINIKQ**  
MEUBELSTOFFEERDERIJ

Röntgenstraat 10 - 3261 LK - OUD-BEIJERLAND  
T 0186-621 430 - **Whatsapp** 0186-621 430  
[info@dominikq.nl](mailto:info@dominikq.nl) [www.dominikq.nl](http://www.dominikq.nl)

Spreek online af bij kapsalon Capili en kies je eigen korting

Kijk op [www.Capili.nl](http://www.Capili.nl)

*Capili*

*hart*  
voor **REGELEN**

Deze zomer genieten van een  
opgeruimde schuur, garage,  
zolder of caravan?

**Laat mij het regelen!**

Tel: 06 13193313  
Mail: [m.denboer@hartvoorregelen.nl](mailto:m.denboer@hartvoorregelen.nl)



Neem nú een  
abonnement



Dichtbij  
af te halen



Mét verrassende  
recepten!

Welkom bij de boer!

Kijk op onze site  
voor het actuele  
programma.



Geniet wekelijks van biologische groenten, fruit,  
aardappelen en spelt pasta van boerderij Landzicht.

Landzicht biologisch  
groentenabonnement.nl

Boerderij Landzicht  
Mees en Ageeth Visser  
Broekseweg 2a, 3291 LA Strijen  
[info@groentenabonnement.nl](mailto:info@groentenabonnement.nl)  
[www.groentenabonnement.nl](http://www.groentenabonnement.nl)



Kies voor biodiversiteit in úw Hoeksche Waard!